БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

40-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД УНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 245 (10306) | 1963 оной октябриин 16, среда | Сэн 2 мүнгэн

•Бүхы шэбхэеэ поли,• сабшалан дээрээ гаргаха

...ажахые ашаг үрэ ехэтэйгээр эрхилхын ...үмсэл хадаа коммунизм байгуулгын шуха... ...хала зүйл мүн болоно. Газарай гектар бү... ...продукци абалгые түргөөр ехэ болгохо тума ...ажахын продуктнуудые элбэг дэлбэг болгохо ...рилго амжалтатайгаар шиидхэгдэхэ байна»

...С. Хрущев 1963 оной сентябриин 26-да ...р хотодо Хойто Кавказай хүдөө ажахын ...рилэгшэдэй зүблөөн дээрэ хэлэһэн үгэ до... ...со тэмдэглээ һэн.

...ышье тон зүб. Манай орон коммунис байгуу... ...түсэбүүдые амжалтатайгаар бэелүүлжэ бай... ...ет экономикые хүгжөөлгэ, ажалшадай ажа... ...ые һайжаруулга хадаа хүдөө ажахын үйлэд... ...жэл ерэхэ бүри улам ехэ эрилтэ табина. Ороохо таряа, мяха, һү болон бусад продукт... ...ойрын саг соо хоёр, гурба дахин ехээр аба... ...э Коммунис парти хараална. Зүгөөр энэ ехэ ...е имагтал газараа ашаг үрэ ехэтэйгээр ашаг... ...одото дээрээ бэелүүлэгдэхэ ёһотой болоно.

...һээ орон дотороо хүдөө ажахын ургамал... ...нэн түрүүлэн ороохо тариянай найдабари... ...ургаса абахын тулада бата бэхи үндэһэ ...айгуулха тон зүб ёһоной хэмжээнүүдые ...ай тодорхойлбо. Хүдөө ажахын алибаа урга... ...ай үндэр баян, найдабаритай ургаса хуряан ...айбал, талха хилээмэншье улам элбэгжэхэ, ...үн, үндэгэн бүри дэлгэрхэ байһаниинь бүгэ... ...эдээжэ ха юм. Ороохо таряа, огородой эдеэ, ...тэжээл бүри ехээр хэрэгтэй соонь абадаг бо... ...мсэлые гол түлэб хоёр арга зам шиидхэхэ ...гэжэ партимнай һургана. Эдэ аргануud гэбэл, ...эр, эдлүүриин газарые али бүхы аргаар ...үлхэ, хоёрдохеёр, уһалагдадаг газарай хэм... ...лам үргэдхэхэ гэһэн асуудалнууд болоно.

...һээ уламжалан, манай парти минеральна ...үлгын үйлэдбэриие дээшэлүүлхэ, тэрэниие ...р хэрэглэхэ гэһэн ехэ удха шанартай хараа ...баримталба. Минеральна үтэгжүүлгэ үйлэд... ...т предприятинуудай хүсэн ойрын сагта бүри ...охонь, тиигэжэ энэ шухаг зүйлөөр хүдөө ...най эрилтэ гүйсэд дүүрэн хангагдаха арга... ...мехонь. Зүгөөр колхозууд болон совхозууд ...скэ промышленностиин үйлэдбэрилэн гарга... ...еральна үтэгжүүлгэ хүлеэгээд һууха зэргэ... ...э. Харин энэ талаар өөһэдынгөө ажахы до... ...угаа ехэ арга боломжонуудые дүүрэн хэрэг... ...жэ хүсэлэл оролдолгоёо гаргаха уялгатай.

...шье мэдэһээр, манай республикын колхоз, ...уд адууһа малаар элбэг олон тулада үнэтэ ...үлгэ болохо наг шэбхэ ехээр тариянай, огоро... ...он сабшалангай газар дээрэ гаргажа, ашаг ...өөр хэрэглэжэ, хүдөө ажахын ургамалнуудай ...е жэлһээ жэлдэ ехээр абажа шадаха аргатай. ...г шэбхэ поли, сабшалан дээрээ ехээр гарга... ...өөр хэрэглэнэб, тэрэл ажалай һайн үрэ дүн ...г ха юм. Республикымнай суута кукуруза... ...аряашад, хартаабхашад, овощ ургуулагшад ...луговодууд имагтал газарайнгаа хүрьһэнэй ...наг шэбхээр һайса баяжуулһанай ашаар лэ ...аян ургаса хуряажа абадаг байна.

...р, сэхынь хэлэхэдэ, нютагтахи барагдаша... ...э үтэгжүүлгэ — наг шэбхэ хаа хаанагүй, ...икымнай бүхы ажахынуудта гүйсэд дүүрэн ...дэнэ гэхын аргагүй, хүдөө ажахын ургамал... ...үндэр баян ургаса абаха талаар тэрэ ёһо... ...а нэмэри боложо шадаадүй байһаар. Наг ...хайхарамжагүйгөөр хэрэглэхэһээ байтагай, ...э эзэн бусаар хандадаг, шэмэ шүүһээр бая... ...итэ энэ үтэгжүүлгые хиидэ хосоргоожо бай... ...итануud али олон үзэгдэдэг бшуу.

...шэбхэдээ даруулшаһан түүртэ, отаранууд ...ажахынуудта ушардаг. Иимэрхүү байдал илангаяа Хориин үйлэдбэриин управлениин алишье колхоз, совхозуудаар үзэгдэдэг. Жэшээнь, эндэхи Хурбын совхоз абаад үзэе. Эндэ наг шэбхэ тариянай поли дээрэ гаргахаһаа байтагай, сабшалан дээрээ гаргажа тараахаяа болишонхой. Урдань зуугаад бухал хүрэтэр үбһэ сабшажа абадаг Ойбонтын, Могойн буусанууд үни удаан сагта үтэгжүүлэгдэхэеэ болиһонһоо болоҗо, мүнөө таба-арбан бухал үбһэ арай шамай үгэдэг, һобхон, үлэн үбһэтэй гол газар шэнги болошонхой байдаг.

Нютагай үтэгжүүлгэ тушаа анхаралаа муугаар хандуулдаг ушарһаа боложо, поли дээрэ, огородой болон сабшалангай газар дээрэ наг шэбхэ гаргаха түсэб жэлһээ жэлдэ дүүргэгдэдэггүй. Тэрэниие ехээр суглуулжа, зүбөөр хадагалдаг болохо, саашадань тэрэнэй шанарынь улам баяжуулха, газарай хүрьһэндэ агротехническэ заабариин ёһоор шэнгээхэ тухай шухала асуудалнууд тушаа һүүлэй үедэ бүри һанал табигданагүй гэжэ сэхэ тэмдэглэхэ шухала.

Минеральна үтэгжүүлгэ ехээр үйлэдбэрилдэг, тариянай, огородой газарай хүрьһэндэ хэрэгтэй соонь нэмэн оруулдаг болохо тухай асуудал партиин зүгһөө онсо табигдаад байхадань, нютагай үтэгжүүлгые гүйсэд дүүрэн хэрэглэхэ ябадал тушаа хэзээ хэзээнэйхиһээ эрид шангаар эрилтэ хэгдэхэ зэргэтэй. Тиигээдшье наг шэбхые зүбөөр хэрэглээд байбал, хүдөө ажахын ургамалнуудай ургасын хэдэн дахин нэмэхэ байһые хүдөөгэй бүхы ажалшад, мэргэжэлтэд, ажахын хүтэлбэрилэгшэд бүгэдөөрэн һайса мэдэнэ ха юм.

Наг шэбхэ аша үрэтэйгөөр хэрэглэхэ талаар академик Т. Д. Лысенкын бэелүүлһэн хэмжээн манай эндэхи эрхэ байдалда тон таарамжатай. Московско областиин «Ленинские Горкидохи» эрдэм шэнжэлгын ажахы Т. Д. Лысенкын тайлбарилһанай ёһоор шорой шэбхын компостоор газараа үтэгжүүлдэг болоһонһоо хойшо ургасаяа хоёр дахин дээшэлүүлжэ шадаһан ушар манда тон ехэ һургаал боложо үгэхэ зэргэтэй. Тэрэ аша туһатай онол аргые республикымнай алишье ажахы амжалтатайгаар хэрэглэжэ шадаха арга боломжоор угаа баян гээшэ.

Хүдөө ажахые ашаг үрэ ехэтэйгээр эрхилдэг болохо гэһэн хараа шугамые гол түлэб газараа һайса үтэгжүүлһэнэй ашаар бэелүүлхэ байһан туладаа бүри мүнөө үеһөө эхилжэ, наг шэбхэ поли, сабшалан дээрэ хэрэгтэй соонь гаргаха, тэрэнээ һайнаар ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ тухай хэмжээ ябуулга ажахы бүхэндэ тодо һоноороор зохёогдон табигдаха, эрхэ бэшэ бэелүүлэгдэхэ ушартай.

Партиин табиһан холын хараата зорилгын удха шанарые зүбөөр ойлгожо абаһан ажахын хүтэлбэрилэгшэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд талха тариянай сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэ талаар хэмжээ ябуулгануудые хараалжа, тэдэнээ бэелүүлжэ байна. Жэшээнь, гүнзэгы гээгдэлдэ ороһон Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин «Гигант» колхоз ойрын хоёр жэл соо гээгдэлһээ гараха тухай хэмжээ ябуулга тодорхойлжо, ургаса ехээр хуряадаг болохын тула бүри мүнөөнһөө оролдожо эхилбэ. Тус колхоз наг шэбхэ суглуулха, поли дээрэ зөөхэ, намар, үбэл хабартаа саг үргэлжэ хүдэлхэ тусхай оньһожоруулагдамал бригада байгуулба.

Зүгөөр наг шэбхэ шэрэлгэн республика дотор нэлэнхыдээ хэгдэжэ байна гэхэ болоо һаа, алдуу болохо. Ушар иимэһээ ажахын хүтэлбэрилэгшэд, партийна организацинууд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, тэрэшэлэн үйлэдбэриин управленинүүд болон хүдөөгэй парткомууд нютагай үтэгжүүлгэ улам ехээр поли болон сабшалан дээрээ гаргажа, ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэдэг болохын түлөө бүхы хүсэлэл оролдолгоёо гаргаха, шухала хэмжээ абаха уялгатай. Энэ хадаа мүнөө үдэрэй дайшалхы зорилгонуудай нэгэн мүн.

Агуухэ Октябриин хүндэлэлдэ 1917 1963

★

Шадамараар адуулһанайнь аша

Дыжид-Ханда Бадарханова совхоздоо хонишон боложо, эхэ хонидой нэгэ отара дааһаар дүрбэдэхи жэлээ хүдэлжэ байна. Үнэн шударгы, оролдосотой бэрхэ байһан туладаа жэлһээ жэлдэ хурьга олоор түлжүүлжэ, нооһо ехээр хайшална.

— Энээнһээ урда 5—6 жэлэй саада тээ хонин ажал дээрэ ябала хүдэлөөд туршаа хүм. Тэрэ үедэ хонин һүрэгнай үсөөхэн, ехэнхидээ жэжэ божо, хонидой харууһа, эдеэлүүлгэшье һайн гэжэрхихээр бэшэ байгаа. Тиимэһээ зуун эхэ хонин бүриһөө жэлдээ оройдоол 40—50 хурьгадай абтадаг байһаниинь гайхалгүй. Харин мүнөө хонин ажалнай тад ондоо болоо. Амжалта туйлаха гээшэ оролдолго шадабариин хүсэн байна,—гэжэ Дыжид-Ханда хөөрэдэг.

Энэнь тон зүб. Илангаяа эхэ хонидые бултыень искусственна аргаар үрэжүүлдэг болоод, үүлтэрыень эрид һайжаруулна. Нооһоншье ехээр хайшалагдана, хурьгад олоор абтана. Мүн отаранууд томодхогдожо, ажахын тоосоондо оруулагданхай.

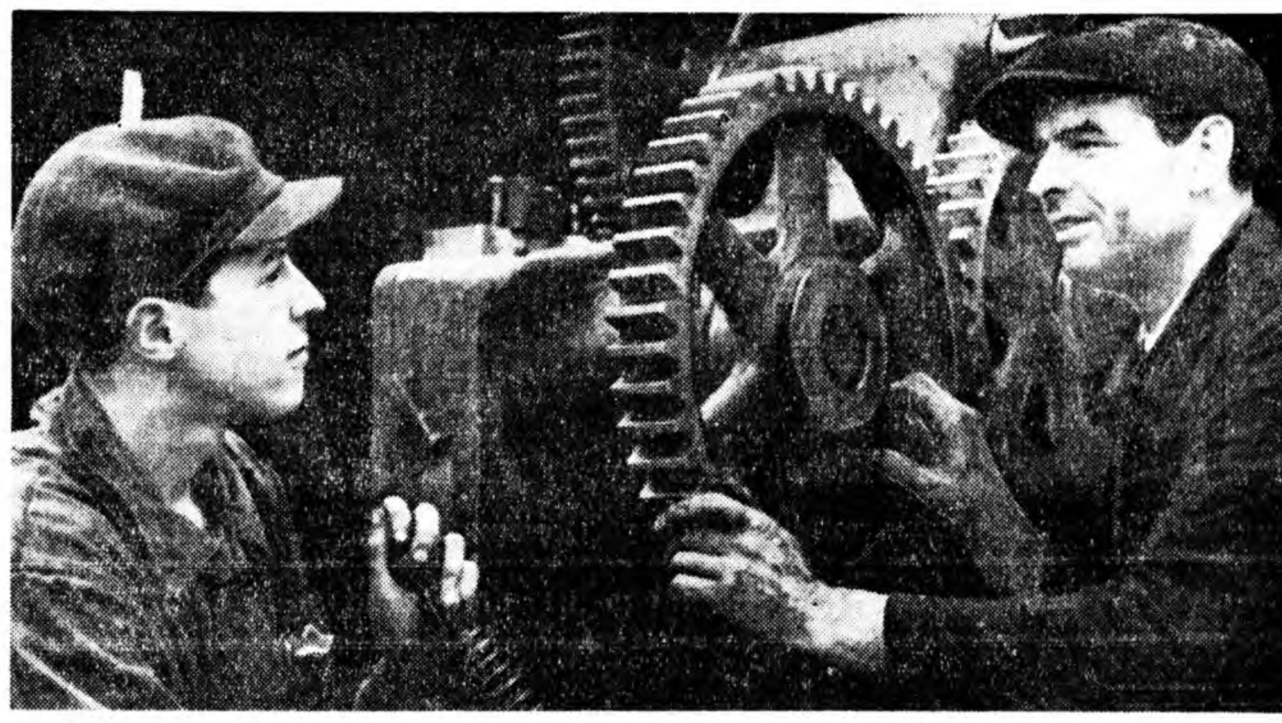
Нүхэр Бадарханова өөрөө эдэ шэнэ түрүү арга хэрэглэн, һүүлэй хоёр жэлдэ 700 эхэ хони хаража, ябала һайн үрэ дүн туйлаа. Жэшээлхэдэ, нёдондо эхэ хонин бүриһөө хурьга абажа, һайнаар түлжүүлээ. Энэ жэлдэшье зуун эхэ хонин бүриһөө 90 гаран хурьга абаа юм.

— Мүнөө мал һүрэгөө үглөөнэй бүрэнхыһөө үдэшын харанхы болотор хада, губөөгэй таряалан зайлгажа, зелёнкын, ороохо тариянай үлэгдэл һайса эдюулжэ, садхаанабди. Тэдэмнай бултадаа сентябрь һарада ороондо ороо һэн. Хүсэ шадалааршье гол түлэб һайн. Ерэхэ жэлдэ зуун эхэ хонин бүриин 100-һаа үсөөн бэшэ хурьга түлжүүлхэ байхабди,—гэжэ Дыжид-Ханда хонишон мэдүүлнэ.

Иигэжэ Хориин үйлэдбэриин управлениин Үдын совхозой бэрхэ хонишон Дыжид-Ханда Бадархановагай даадаг отарынхид үбэлжэлгэдөө һайнаар бэлдэжэ, улам габшагайгаар ажаллажа байна.

Х. НАМЖИЛОВ.

★ ★ ★

Коммунис ажалай ударник Иосиф Ермолаевич Филиппов Улаан-Үдын судка заһабарилгын заводой түрүү слесарьнуудай нэгэн юм. Энэ ударник Октябриин һайндэрэй хүндэлэлдэ халаан бүхэнэйнгөө нормо үлүүлэн дүүргэнэ. Зураг дээрэ: (баруун гарһаа): И. Е. Филиппов Иван хүбүүнтээ заһабарилжа байһан станогойнгоо дэргэдэ.

Д. БАЛДАНОВАЙ фото.

420 ТОННЫН ОРОНДО 600

Һайндэрэй дүтэлхэ бүри социалис мүрысөөнэй эршэ шангадажа, шэнэ амжалта туйлагдажа байна. Агуухэ Октябриин хүндэлэлэй социалис мүрысөөндэ оролсоһон Галуута-Нуурай шулуу нүүрһэшэдэй олонхинь абаһан уялгаяа бодото дээрэнь бэелүүлжэ, һайндэрые ажалай бэлэгтэйгээр угтаха байһанаа мэдүүлнэ.

7—8-дахи шахтын Евгений Михайлович Шишкинэй даадаг 1-дэхи участогай нүүрһэшэд сентябриин даабариие холо үлүүлэн дүүргээд, октябриин түрүүшын үдэрһөө эршэмтэй шангаар ажаллана. Социалис мүрысөөндэ эрхимлэхэ гэжэ шиидэһэн тус участогайхид сүүдхэ соо түсэбэй ёһоор 420 тонно шулуу нүүрһэ малтахын орондо, эдэ үдэрнүүлтэ сүүдхэдээ дунда зэргээр 540 тонно нүүрһэ малтан абана.

Энэ участогай горнягууд октябриингаа график уридшалан дүүргэжэ, юһэн үдэрэй даабариһаа гадуур 880 тонно шулуу нүүрһэ малтан гаргаа.

Тэдэнэр энэ амжалтаяа Профсоюзуудай XIII съездэдэ зорюулһан байна. Туйлаһан амжалтаяа арьбадхан, Октябриин һайндэрые бүри ехэ бэлэгтэйгээр угтаха гэжэ зоригжоод, социалис мүрысөөнэй эршэ улам шангадхана. 1-дэхи участогай горнягууд һайндэр болотор ажалайнгаа бүтээсэ бүри дээшэлүүлхэ, сүүдхэдээ 600 тонно нүүрһэ малтадаг болохо гэһэн зорилго урдаа табиба.

Шулуу нүүрһэшэдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ комбайнай машинистнууд В. С. Мазаров, Н. Е. Дружинин, залуу машинистнууд Ванчиков, Батанцаев гэгшэд шалгаржа, бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллана.

Ц. Балданов.

Намарай паар хахалалга дүүрэжэ байна

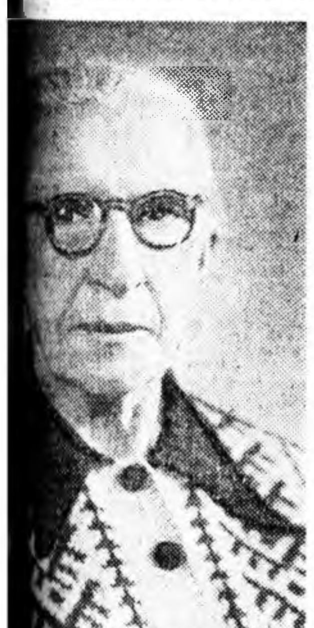
Намарай сагта хахалагдаһан шанар һайнтай паар дээрэ тарилга хэхэдэ үндэр баян ургаса хуряагдана. Тиимэһээ энэ жэлдэ Түнхэнэй үйлэдбэриин управлениин «Восточные Саяны» колхоз 2500 гектар намарай паар хахалха гэжэ шиидэһэн байна.

Мүнөө колхозой механизаторнууд таряа хуряалгаяа дүүргээд, намарай паар хахалха түсэбөө дүүргэхэеэ байна. Бүхыдөө 2.179 гектар хахалагданхай. Механизаторнууд Б.-Ж. Хамнуев, В. Машкинов гэгшэд машина техникээ бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэжэ, үдэр бүри халаанайнгаа даабари үлүүлэн дүүргэнэ.

Мүн эндэхи механизаторнууд ороохо таряа хуряаһан поли дээрэһээ һолоомо шэрэхэ хүдэлмэри һайнаар эмхидхэнэ. Мүнөө 2509 гектар газарһаа һолоомо суглуулагдаад байна.

С. Ардуев.

Түнхэн.

...с Ажалай Герой Елена ...а СТАСОВА Советскэ ...оммунис партиин эгээн ...үүдэй нэгэн юм. Байг... ...октябриин 15-да нүхэр ...0 наһатай болобо.

ТАСС-ай фотохронико.

Нүхэр Елена Дмитриевна Стасовада

Советскэ Союзай Коммунис партиин хуушанай гэшүүн, ниитын ба политическэ элитэ ехэ ажал ябуулагша, Танай 90 наһа гүйсэһэнтэй дашарамдуулан, КПСС-эй Центральна Комитет үнэн зүрхэнһөө амаршалжа байна.

Хүндэтэ Елена Дмитриевна, үни удаан жэл соо амар мэндэ, коммунизмын аша туһада үрэ ехэтэйгээр хүдэлхыетнай үнэн зүрхэнһөө хүсэжэ байнабди.

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕТ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Нүхэр Е. Д. Стасовае Ленинэй орденоор шагнаха тухай

Коммунис партиин, Совет гүрэнэй үмэнэ аша габьяатай байһанайнь түлөө 90 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан нүхэр Елена Дмитриевна СТАСОВАЕ ЛЕНИНЭЙ орденоор шагнаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. БРЕЖНЕВ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1963 оной октябриин 14.

...СР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

...адай АССР-эй Верховно Соведые зарлаха тухай

...ай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй тогтоо-...

...ай Автономито Совет Социалис Республикын Вер... ...ведэй зургаадахи зарлалай гурбадахи сессиие 1963 ...ябриин 29-дэ Улаан-Үдэ хотодо зарлаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо К. КРЫЛОВА.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Л. САБУРОВ.

...дэ город, Соведүүдэй байшан.
...оной октябриин 15.

...СР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

...р Цырен-Дондок Семенович Семеновые Буряадай ...-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

...бликын хүдөө ажахын органуудта үни удаан һай... ...элһэнэйнь түлөө, 50 наһа хүрэһэнтэйнь дашарам... Мухар-Шэбэрэй колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин ...ин «Знамя Ленина» колхозой түрүүлэгшэ **Семенов ...ондок Семеновичые** Буряадай АССР-эй Верховно Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

...адай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо К. КРЫЛОВА.
...адай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Л. САБУРОВ.

...город, Соведүүдэй байшан.
...октябриин 10.

АФГАН-СОВЕТ ХАНИ БАРИСААН МАНДАХА БОЛТОГОЙ

КАБУЛ, октябриин 14. (ТАСС). СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежневэй хүндэлэлдэ «Гази» гэжэ Кабулдахи стадион дээрэ үсэгэлдэр үдын хойно митинг болобо. 20 мянган хүнэй багтаамжатай энэ стадион дүүрэн байба.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ Л. И. Брежнев, тэрээнтэй хамта ябаһан хүнүүдэй һуужа ябаһан автомашинанууд стадионой хажууда ерэжэ зогсобо. Афганистанай премьер-министр Мухаммед Юсуф, Кабулай мэр доктор Мухаммед Асгар гэгшэд үндэр дээдэ совет айлшаниие угтаба. Л. И. Брежневэй эндэ бии болоходонь альга ташалган болобо. «Афган-совет хани барисаан мандаха болтогой!», «Афганистан. Советскэ Союз мандаха болтогой!» гэһэн абяан дуулдана. Хэдэн минутын турша соо альга ташалган үргэлжэлбэ.

Премьер-министр М. Юсуф Л. И. Брежневые суглаарагшадтай танилсуулба. Түрүүлэгшые амаршалха зуураа Л. И. Брежневэй айлшалга хадаа хоёр ороной арадуудай хани барисаае үргэдхэн бэхижүүлхэ хэрэгтэ шэнэ алхам болохо байна гэжэ тэмдэглэбэ.

Афганистанай ниислэл хотодо Советскэ Союзай түлөөлэгшэ Л. И. Брежневтэй болоһон уулзалга хадаа хүршэ хоёр гүрэнүүдэй—Советскэ Союз Афганистан хоёрой улам бэхижэжэ байгаа хани барисаанай жагсаал мүн болоно.

Шалгалта юу харуулааб

Туранхай мал тушаагдана

Сентябрь һарын һүүлээр Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин «Коммунизм» колхозой хүтэлбэрилэгшэд гүрэндэ мяха худалдаха 9 һарын түсэб үлүүлэн дүүргэгдээ гэжэ баяртайгаар мэдүүлээ һэн. Тус колхоз 1780 центнер мяха тушааха ёһотой аад, 1816 центнер худалдаа гэхэ гү, али түсэбөө 102 процент дүүргээ. Энэнь тон һайшаалтай.

Теэд ямар мал тушаажа түсэбөө дүүргээ гээшэб гэжэ хараха болоо һаа, урмаа хухархаар байна. Гүрэндэ тушаагдаһан 206 толгой эбэртэ бодо малай аяар 74-ниинь туранхайшаг, 5-ниинь туранхайда тоологдоһон байна. Иимэ туранхай мал худалдаһанһаа боложо, колхоз 6607 түхэригэй олзо доходоо хиидэ алдаа бшуу. Хэрбээ тусхай гүүртэнүүдые эмхидхэжэ, зун, намарай атар һайхан сагта бэлшээн таргалуулаа һаа, гүрэндэ һайн шанартай мяха худалдахаһаа гадна, түсэбынь үсөөхэн толгой малаар дүүргэгдэхэ байгаа. Худалдагдаһан 122 хашарагынь дунда шадалтай гэжэ сэгнэгдээшье һаа, толгой бүриинь шэгнүүр дунда зэргээр оройдоо 155 килограмм болоһон байха. Энэнь түрүү малшадай түлжүүлһэн 6—7 һаратай тугалай зэргэ болоно бшуу. Хашарагуудые харууһалдаг А. Белозерова, Кадиев гэгшэд ажалдаа хайша хэрэгээр, харюусалгагүйгөөр хандажа, малаа таргалуулхын түлөө оролдоогүй байшоо. Малдаа талха тариянай зүйл үгэдэггүй, зарим үдэр нара дээрэ хөөрэһэн хойно бэлшээридэ гаргадаг, үдэшэниинь эртэ асагдаг байба. Мүн 160 толгой туранхай хонид гүрэндэ тушаагдаа.

Иигэжэ тус колхоз гүрэндэ тушаагдаһан адууһа малһаа бүхыдөө 7303 түхэриг олзо дутуу абаа. Гүрэндэ муу шанартай мяхан худалдагдаад, өөһэдөөшье нилээд хохидолдо ороһон байна.

Энэ юун дээрэһээ болонооб гэхэдэ, гологдоһон мал илгагдажа, бэлшээн таргалуулха тусхай гүүртэ эмхидхэгдээгүй байгаа. Тушааха үдэртөөл гүүртэ, отаранууд дээрэһээ илгагдажа, мяханай комбинадта сэхэ абаашагдадаг заншалтай. Жэшээлхэдэ, сентябриин 25-да 50 гаран толгой гологдоһон үнеэд һаалиин фермэһээ гүрэндэ сэхэ тушаагдаа. Хэрбээ гологдоһон эдэ үнеэдые һара гү, али һара хахад урид илгажа, шахан таргалуулаа һаа, нилээд ехэ мяхан нэмэхэ байгаа бшуу. Мүн гүрэндэ тушаагдаха хонидой тусхай отара эмхидэгдээгүй. Тиимэһээ эндэ туранхай мал тушаагдана.

«Коммунизм» колхоз энэ жэлэй гурбадахи кварталда 96 центнер гахайн мяха, байгша ондо бүхыдөө 351 центнер мяха тушаагаа. Гэбэшье тус ажахы гахайн мяха үшөө ехээр худалдаха аргатай байгаа.

Гансал колхозой хүтэлбэрилэгшэдэй талаһаа гахай үсхэбэрилгэдэ анхаралаа һулаар хандуулһан дээрэһээ гахайн мяхан багаар тушаагдаа гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй.

— Мүнөө фермэ дээрэмнай бүхыдөө 150 эхэ гахай поршоонхонуудтайгаа байна. Тэдэмнай булта газаа, һарабана доро байратай. Үбэлэй үедэ тэдэнээ хаана хэжэ, үхэл гарзагүйгөөр ондо оруулха зон гээшэбибди,—гээд ахалагша гахайшан Агафия Олейникова һанаата болоно.— Хуушан байрамнай үмхиржэ, унаха болошоо. Тэрэнэй хашаа, хаалгануудынь һандархай, задагай зандаа байһаар. Эндэ эхэ гахайнуудай байха шэнэ дал баригдажа эхилһээр олон жэл үнгэрөө, теэд хэзээ дүүргэгдэхэнь үшөө мэдэгдэнэгүй.—гээд тэрэ дүүргэнэ.

Тус фермэ дээрэ энэ үбэл 400-гаад эхэ гахай үбэлжэхөөр хараалагданхай юм. Хэрбээ байрыень мүнөөнһөө заһабарилжа, дулаалаагүй һаа, үбэлэй үедэ бэрхэтэйшэг байдалда орожо гарзашье боложо болохо.

Гахайн нүгөө фермэ үшөөшье муу байдалтай. Эндэ 3—5 һара болоһон поршоонхонууд байдаг. Байрынь бишыханууд, зосоонь үбдэг түлама шэбхэ, шалбааг. Хашаануудынь үнишэй сагаадагдаагүй, дезинфекцишье хэгдээгүй. Тиимэһээ эндэ поршоонхо олоороо гарзална. Биднэй энэ фермэдэ ерэхэдэмнай, 2—3 һаратай 4 поршоонхо үхэшөөд хашааһаашье абаашагдаагүй байба.

— Ямар үбшэнһөө боложо гарзалаа юм?—гэжэ асуухада:

— Хэн мэдэбэ даа. Зарим үедэ үшөөшье олоороо, үхэдэг,— гэжэ гахайшан Варфоломеева харюусаба.

Эдэнэр гахайнуудаа ехэнхидээ ороохо таряагаар тэжээнэ. Энэ жэл 8 мянга үлүүтэй центнер ороохо таряа эдюулбэшье, оройдоол 350-аад центнер мяха гүрэндэ тушаагаа. Гахайн мяханай өөрынь үнэ хямдаруулха гэжэ огто оролдоногүй. Хартаабха, силос, турнепс болон үбһэнэй гурил гахайнуудта эдюулэгдэнэгүй.

Мүн конторой хүдэлмэрилэгшэд мал ажалай продуктнуудай өөрынь үнэ шэнжэлэн тоолодоггүй, хэды шэнээн сэнтэй мяхан гү, али һүн абтана гээшэ ааб гэжэ тэдэнэр һонирхоногүй.

— Гүрэндэ тушаагдаһан гахайн мяханай өөрынь сэн хэды шэнээн болоно гээшэб?— гэжэ экономист-түсэблэгшэ нүхэр Жираковаһаа асуухада, мэдэхэгүй байшоо. Энээн тухай мүн главна бухгалтер Н. Федороващье мэдэнэгүй. Тиимэһээ эндэхи малшад, илангаяа гахайшад, хямда сэнтэй мяха абаха гэжэ оролдодоггүйнь гайхалтай бэшэ.

Мүнөө тус колхозой хүтэлбэрилэгшэд гүрэндэ мяха худалдаха 4-дэхи кварталайнгаа түсэбые ямар аргаар дүүргэхэб гэжэ бодомжолонгүй һууһаар. Түсэбэйнгөө ехэнхи хубиинь гологдоһон үхэр тушаажа дүүргэхэ зорилготой. Теэд мүнөө хүрэтэр тэдэнээ шахан таргалуулха тусхай гүүртэдэ табяагүй байна.

Эндэ 250 толгой гахай шахагдахаар хараалагдана. Теэд тэдэ поршоонхонуудынь бишыхан, тус бүриинь шэгнүүр дунда зэргээр 35—40 килограмм болоно.

Хэрбээ гүрэндэ тушаагдаха үхэрнүүдые дары түргэн илгажа, тусхай гүүртэ эмхидхээд, шахан таргалуулаагүй һаа, урдынхидаал адли туранхай мал тушаагдахань ха.

Мүнөө энэ колхоз нэгэшье зоотехниггүй байһаар. Энээнһээ урид зоотехнигээр хүдэлжэ байһан нүхэр Мальцева амаралтада гараһаар нилээд удаан болоо, теэд орондонь ондоо мэргэжэлтые мүнөө хүрэтэр томилоодүй. Эгээл мүнөө мал шахан таргалуулха эмхидхэлэй үедэ зоотехнигэй хиналта хэрэгтэй ха юм.

Мүн эндэхи үйлэдбэриин управлениин XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхоз баһал иимэрхүү байдалтай. Энэ ажахы гүрэндэ мяха худалдаха 3-дахи кварталайнгаа түсэбые арайхан 94 процент дүүргэбэшье, шахан таргалуулха гүүртэнүүдые эмхидхээгүй байһаар. Колхозой хүтэлбэрилэгшэд хэды толгой мал бэлшээн, шахан таргалуулха түсэб үшөө табяадүй.

Эхэ орондоо мал ажалай продуктнуудые элбэг дэлбэгээр тушаажа, абаһан уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын тула эндэхи ажахы бүхэн дутуу дунданuудаа дары усадхан, доторойнгоо арга боломжые дүүрэн хэрэглэхэ уялгатай.

Шалгалта хэгшэд:
Л. ГОМБОЕВ,
Ц. БАБУШЕЕВ,
«Буряад үнэн», «Ленинэй зам» газетэнүүдэй корреспондентнүүд.

Мастерай үүргэ ехэ

Коллективэй урда табигдаһан зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ хэрэгтэ мастернуудай дүүргэхэ уялга, үүргэ тон ехэ гээшэ. Хүдэлмэришэдтэй сэхэ холбоо барисаатайгаар ажалладаг, тэдэнэй һанал бодол һайн мэдэдэг мастернууд үйлэдбэриие эмхидхэгшэ, хүдэлмэришэдые хүмүүжүүлэгшэд ха юм. Заводой мастернууд ганса үйлэдбэриин асуудалнуудаар һонирхожо, ажалаа зүбөөр эмхидхэхые оролдоно бэшэ, хүдэлмэришэдые хүмүүжүүлхэ гэжэ ехэ анхарал хандуулдаг байна.

Коллективые ударидан хүмүүжүүлжэ, ажал хэрэгээ зүбөөр эмхидхэн, үйлэдбэридөө амжалта түйлахын тула мастер өөрөө һайн бэлэдхэлтэй, мүнөө сагай ушар ёһо мэдэхэ хүн байха ёһотой. Үйлэдбэриин командир байһан мастернуудай бэлэдхэл шадабаряа дээшэлүүлхэ зорилгоор заводто «Мастерай үдэр» 3-дахи жэлээ үнгэргэгдэжэ байна. Долоон хоног бүхэндэ нэгэ дахин цехүүдэй, мүн ниитэ заводой «Мастерай үдэр» урид хараалагдаһан сагта үнгэргэгдэдэг. Коллективые хүмүүжүүлгэдэ зорюулагдаһан асуудалнууд гол түлэб «Мастерай үдэрэй» үедэ зүбшэн хэлсэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, коммунис ажалай түлөө мүрысөөн, хүдэлмэришэдэй һуралсал, ажал, ажаһуудал тухай, үйлэдбэриин журам гэхэ мэтэ асуудал мастернуудай семинарай зүбшэн хэлсэлгэдэ саг соогоо табигдана. Үйлэдбэриие эмхидхэхэ, коллективээ хүмүүжүүлхэ талаар хэрэгтэй туһаламжа, заабари ниитэ заводой мастернуудай семинарта үгтэдэг.

Үйлэдбэриие эмхидхэгшэ, хүдэлмэришэдые хүмүүжүүлэгшэ үүргэеэ мастернуудай һайнаар дүүргэхын, тусхай мэргэжэл, бэлэдхэлээ улам дээшэлүүлжэ байхын тула энэ жэлдэ заводто Мастерай совет һунгагдаа. Энэ совет мастернуудай дунда ябуулагдаха бүхы ажал хүтэлбэрилхэ юм. Коммунис ажалай түлөө мүрысөө хүтэлбэрилгэ ба шэнэ арга дэлгэрүүлгэ, продукциин шанар һайжаруулха хэрэгтэ мастернуудай дүүргэхэ зорилго гэхэ мэтэ асуудал энэ жэлэй семинарта зүбшэн хэлсэгдээ. Бүхы дээрээ ниитэ заводой «Мастерай үдэр» 8 дахин үнгэргэгдэбэ. Гадна август—сентябрь һаранuудта ажал тухай хуули шудалха тусхай хэшээлнүүд болоһон байна.

Эдэ бүгэдэ хадаа мастернуудай хүмүүжүүлгын ажал эмхидхэлгэдэнь ехэ туһаламжа хүргэдэг болоо. Энээнэй ашаар ажалай, ниитын журам эдэхэ, бэеэ мууга абажа ябаха ушар үсөөрүүлэгдээ гэхээр. Коммунис ажалай түлөө мүрысөөндэ хабаадагшад олошоржо, хүдэлмэришэн, залуушуул мэргэжэл шадабаряа, юрэнхы бэлэдхэлээ дээшэлүүлхые оролдодог болоо. Хүмүүжүүлгын ажалда мастернуудай ехэ анхарал хандуулһанай, өөһэдөө саг үргэлжэ һуралсажа, хүдэлмэришэдөө һургажа байһанай ашаар заводой 500 гаран хүн хүдэлмэришэн залуушуулай үдэшын һургуулида һуралсажа байна. Техникумүүдэй үдэшын, заочно отделенинүүдтэ 350 хүн, дээдэ һургуулинуудта олон хүдэлмэришэд һурана.

Мүн хүдэлмэришэдэй мэргэжэл шадабари дээшэлүүлхэ, хэдэн мэргэжэл шудалха асуудалда ехэ анхарал хандуулагдана. Электровоз заһабарилгын мэргэжэл шудалалгада заводой 1.000 хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд хабаадалсаа, 500 хүн тепловоз заһабарилгада һураа.

Даажа абаһан участогтаа үйлэдбэреэ зүбөөр эмхидхэжэ, амжалта түйлан ажаллаха, нүхэр ёһоной харилсаа холбоо байгуулха, коллективээ зүбөөр хүмүүжүүлхэ гэжэ мастернуудай оролдожо байһаниинь һайн үрэ дүн харуулна. Ажалаа нарижуулан һайжаруулха, арга боломжоёо элирүүлэн хэрэглэхэ, материалнуудаа гамтайгаар гаргашалха гэжэ олон хүдэлмэришэд оролдоно. Үрэмдэгшэ А. В. Грехневагай үүсхэлые 900 хүдэлмэришэд дэмжээд, өөһэдынгөө түсэбэй ёһоор ажаллана. Хүдэлмэришэн бүхэнэй арга боломжоёо һайнаар хэрэглэхын тула эмхидхэлэй-техническэ түсэб зохёолго заводто үргэнөөр дэлгэрүүлэгдээ. Иимэ 654 түсэб табигдаа, 3.140 хэмжээ ябуулга бэелүүлэгдэхээр хараалагдаа. Эдэ түсэб, хэмжээ ябуулганuудые бэелүүлбэл, заводто жэл соо 119.668 түхэриг алмаха арга олдохо юм. Заводой мастернууд лэ эдэ хэмжээ ябуулганuудые бэелүүлэгшэд мүн болоно.

Мастернуудай өөһэдынгөө коллективүүдтэ хүмүүжүүлгын һайн ажал ябуулһанай олон жэшээ харуулжа болохоор. Кузнечнэ цехэй мастер, залуу мэргэжэлтэ Юрий Никитович Балюк хүмүүжүүлгын ехэ ажал ябуулна. Тэрэ өөрынгөө участогай хүдэлмэришэдые зүбөөр хүмүүжүүлхын тула «Мастерай үдэр» саг үргэлжэ үнгэргэнэ. Участогай 10 хүдэлмэришэд нүхэр Грехневагай жэшээгээр тус бүридөө түсэб зохёонхой, 18 хүдэлмэришэд коммунис ажалай ударник болоһон, уралан нарижуулгын ажалда эдэбхитэйгээр хабаадалсана, һайн шанартай продукци гаргана. Эндэ ажалай журам эдэхэ ябадал үни усадхагданхай. Нүхэр Балюк хоёр участок гансаараа даажа ажаллана. Хүдэлмэришэдэй һанал эрмэлзэлгые һайн мэдэдэг. Ингэжэ залуу мастер коллективээ эбтэй эетэй болгохо, үнэн сэхээр хүмүүжүүлхые оролдоно. Тэрэ участогайнгаа хүдэлмэришэдэй абаха салингай бүхы мүнгэнэй ведомость өөр дээрээ даажа абаад, кассиргүйгөөр салин абалга эмхидхэнхэй. Хүдэлмэришэд өөһэдөө ведомостьдэ гараа табижа, мүнгэеэ тоолоjo абадаг болоо.

Вениамин Вениаминович Сверкуновой даадаг коммунис ажалай участок локомотив хабсаралгын цех соо мэдээжэ болонхой. Тэрэнэй мэдэлдэ рессорно-тормозно участогай 33 хүдэлмэришэд ажаллана. Тэдэнэй 31-ниинь коммунис ажалай ударник юм, участогай 3 бригада бүтээһэн продукцяа өөрынгөө тамгаар тушаана. Тэдэнэй продукци ходо һайн шанартай байдаг. 23 хүдэлмэришэд 2—3 мэргэжэл шудаланхай. Участогай бүхы хүдэлмэришэд мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлхэ тусхай курсануудые дүүргэһэн, хүдэлмэришэн залуушуулай үдэшын һургуули, техникум, институдуудта һуралсана. Хүдэлмэришэдтэ сэхэ хабаатай, тэдэнэй һонирходог асуудал «Мастерай үдэрэй» зүбшэн хэлсэлгэдэ тэрэ табидаг юм. Участогай коллектив партиин съезд, пленумүүдэй материалнуудые саг соогоо шудална, хэблэлдэ табигдаһан шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэдэг. Эндэхи хүдэлмэришэд уран һайханай литература уншадаг, кино, театр хамтаараа ошодог болоо. В. В. Сверкуновой участогай хүдэлмэришэд 42-дохи һургуули шефтээ абаад, һурагшадта ехэ туһаламжа хүргэдэг байна.

Мүн мастернууд Гришин, Кучеров, Гринчук, Егоров, Кулев, Козлик болон бусад хүдэлмэришэдэй дунда хүндэтэй хүнүүд болоһон байна. Тэдэнэй даадаг участогуудай коллективүүд үйлэдбэриин зорилго һайнаар шиидхэнэ, хүмүүжүүлгын ажал дээрэ муу бэшэ үрэ дүн харуулна.

Заводой мастернуудай олонхинь өөһэдөө һуралсажа, бэлэдхэл шадабаряа саг үргэлжэ дээшэлүүлжэ байнхай. Тэдэнэй олониинь марксизм-ленинизмын университедтэ энэ жэл һуража эхилээд, һаяхан эмхидхэгдэһэн коммунис ажалай һургуулиин хүтэлбэрилэгшэдээр томилогдоо.

М. КУЗЬМИН,
ЛВРЗ-гэй начальнигые кадрнуудай талаар орлогшо.

Мастер Альбина Мишенко гэгшын даадаг халаан эршэтэ ажалаараа суурхаһаар үнинэй. консервын комбинадай консервнэ заводой тус халаанай хүдэлмэришэд үйлэдбэриингөө дааб[...] 120—130 процент дүүргэнэ. Коммунис ажалай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэлсэхөөр мүрысэ[...] халаанай долоон түрүүшүүлдэ коммунис ажалай ударнигай нэрэ соло олгогдонхой. Зураг дэ[...] вейер дээрэ түргэн һайнаар ажалладаг түрүүшүүл: (зүүн гарһаа) Е. Е. Максимова, Н. И. К[...]ва, В. С. Калинина, В. Г. Карпова.

З. ВЕСНИНАГАЙ [...]

БУРЯАДАЙ АССР-эй СТАТИСТИЧЕСКЭ УПРАВЛЕНИ[...]

МЭДЭЭСЭЛ

Буряадай АССР-эй промышленностиин 1963 оной 9 һарын гүрэнэй түсэбэй дүүргэлтын дүн тухай

Буряадай АССР-эй газар дээрэ оршодог бүхы промышленностиин валовой продукци үйлэдбэрилхэ 9 һарын түсэб 102 процент дүүргэгдээ. Тэрэ тоодо: Зүүн-Сибириин совнархозой предприятинуудай түсэб—103 процент, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй мэдэлэй промышленностиин түсэб—101 процент дүүргэгдэбэ.

1962 оной январь—сентябрь һаранuудтай жэшэбэл валовой продукци үйлэдбэрилгын хэмжээн 8 процентээр дээшэлээ. Тэрэ тоодо Зүүн-Сибириин совнархозой предприятинуудта—10 процент, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй мэдэлэй промышленностьда—6 процент дээшэлээ.

1963 оной 9 һара соо зарим комбинадууд, Зүүн Сибириин совнархозой предприятинууд, министерствэнүүд болон ведомствэнүүдэй түсэбэй дүүргэлтэ, валовой продукци үйлэдбэрилгынь ургалта иимээр харуулагдана:

	1963 оной 9 һарын түсэбэй дүүргэлтэ процентээр	1963 оной 9 һарые 1962 оной 9 һаратай жэшэхэдэ процентээр
Зүүн-Сибириин совнархозой комбинадууд болон предприятинууд:		
Зэдын комбинат	107	102
«Татарский ключ» гэжэ карьер	109	145
Галуута нуурай шахтоуправлени	101	100,7
Ципиканай приискэнүүдэй управлени	109	104
«Электромашина» завод	106	126
«Буряткабель» завод	101	123
«Теплоавтоматика» завод	102	139
Сэлэн-Дүүмын станок бүтээдэг завод	104	122
Түмэр хэрэгсэлэй Кировэй нэрэмжэтэ завод	106	99,7
Ильхиин авто-заһабариин завод	102	126
Мебель хэдэг, модо хюрөөдэдэг Буряадай комбинат	100,7	101
Клюевскэ модоной завод	94	93
Улаан-Үдын шэлэй завод	100,6	99,5
Барилгын хэрэгсэлнүүдэй Татауровска комбинат	88	102
Улаан-Үдын хирпиисын завод	103	96
Улаан-Үдын мяха-консервын комбинат	101	112
Улаан-Үдын ликеро-архиин завод	94	113
Улаан-Үдын спиртын завод	99.3	93
Бэшүүрэй саахарай завод	147	85
Улаан-Үдын сэмбын фабрика	102	110
Хяагтын трикотаж-ээрэлгын фабрика	99,4	111
Хяагтын гуталай фабрика	105	116
Сүхын арһанай завод	111	108
Улаан-Үдын валенка дарадаг фабрика	99,3	92
Улаан-Үдын оёдолой фабрика	99,0	75
Байгалай загаһанай трест	104	86
Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй мэдэлэй промышленность	101	106
тэрэ тоодо:		
Эдеэ хоолой зүйл үйлэдбэридэг промышленностиин министерство	101	109
Ажалшадай ажаһуудалай эрилтэ хангадаг управлени	102	104
Республиканска министерство болон ведомствэнүүдэй промышленность	99	108
тэрэ тоодо:		
Улаан-Үдын мелькомбинат	103	108
Буряадай АССР-эй Культурын министерствын предприятинууд	104	102
Шэнэ Бэрээнэй механическа завод	101	106
Һү бэлэдхэн буйлуулдаг Буряадай республиканска управлени	91	104
«Главвостоксибстройн» предприятинууд	100	105
тэрэ тоодо:		
Барилга эрхилдэг Буряадай управлени	105	111
Үйлэдбэриин «Буржелезобетон» гэжэ нэгэдэл	99,8	100,3
«Бурятцелинстрой» трест	106	106
Бүхэсоюзна министерство, ведомствэнүүдэй промышленность	104	107
тэрэ тоодо:		
Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабаридаг завод	105	106
Түмэр-бетонно конструкцинуудай Таловкын завод	87	125
«Бурятэнерго» управлени	105	110

Валовой продукци үйлэдбэрилхэ түсэбүүдээ дүүргэхэ ба үлүүлэн дүүргэхэ зуураа, совнархозой, министерствэнүүдэй болон ведомствэнүүдэй доро дурсагдагша предприятинууд промышленна зарим продукци үйлэдбэрилхэ түсэбүүдээ дүүргэжэ шадаагүй. Жэшээнь, «Буряткабель» завод «ТН-320» түхэлэй токарна патронуудые гаргаха түсэбөө дүүргээгүй; «Теплоавтоматика» завод — үйлэдбэриин технологи шалгаха приборнуудые бүтээлгээр; станок бүтээдэг Сэлэн-Дүүмын завод — шэрэм шудхалгаар; Ильхиин авто-заһабариин завод — автомашинануудые капитальнаар заһабарилха, К-32. ЛАЗ-690 түхэлэй кранай түхеэрэлгэнүүдые тодхолгоор; мебель хэдэг, модо хюрөөдэдэг Буряадай комбинат — мебель бүтээлгээр; Улаан-Үдын шэлэй завод—сонхын 2 мм. шэл илгаан багсалха; Тимлюгэй цемент-шиферэй завод — клинкер үйлэдбэрилгөөр; Улаан-Үдын хирпиисын завод — хирпиисэ болон шлакоблок гаргаха түсэбүүдээ дүүргээгүй.

Улаан-Үдын мяха-консервын комбинат гүрэнэй нөөсэһөө мяха, өөхэ үтэхэ түсэбөө [...] Хяагтын гуталай фабрик[...] гутал гаргалгаар; Байгал[...]най трест—загаһа барил[...] бүүдээ дүүргэбэгүй.

Эдеэ хоолой зүйлнүүдые [...]рилдаг промышленностиин [...]терство кондитерска зүйл[...] үйлэдбэрилгөөр; ажалшада[...]далай эрилтэ хангаха упр[...] арһан гутал, мебель, оёмо[...] хирпиисэ гаргаха түсэбү[...]гээгүй.

Улаан-Үдын мелькомби[...] болон обёосой крупа; [...] министерствын промышле[...] приятинууд ном болон жу[...]лаха түсэбүүдээ дүүргээг[...]

«Главвостоксибстройн» [...]тинууд хюрөөдэмэл модо, [...] шулуу, хабсаргагдамал т[...] гаргаха түсэбүүдээ д[...] Улаан-Үдын ЛВРЗ-гэй де[...] сохихо, шудхалаа хэхэ б[...]луулха түсэбүүд дүү[...]үлөө.

1963 оной 9 һара соо [...]ленна гол шухала продук[...] үйлэдбэрилгэ иимэ тоо, б[...]даар харуулагдана:

	1963 оной 9 һара соо үйлэдбэрилэгдэһэн	1963 оной 9 [...] 1962 оной [...]тэй жэшэбэ[...]
Нүүрһэн — миллион тонно	0,7	100
Хэрэгсэлэй модо шэрэлгэ (колхозуудайхигүйгөөр) — миллион кубометр	2,7	106
Хюрөөдэмэл модон (колхозуудайхигүйгөөр) — мянган кубометр	738	106
Хирпиисэ (колхозуудайхигүйгөөр) — миллион хэһэг	57,5	100
Цемент	—	97
Шифер — миллион хэһэг условно плиткэ	112,7	102
Хабсаргагдамал түмэр-бетонно хэрэгсэл — мянган кубометр	61	109
Сонхын шэл — миллион дүрбэлжэн метр	5,4	91
Ноһон бүд — мянган дүрбэлжэн метр	1,6	101
Трикотажна дотор хубсаһан — мянган хэһэг	1667	105
Трикотажна гадар хубсаһан — мянган хэһэг	329	118
Арһан гутал — мянган паар	108	96
Валенка — мянган паар	195	93
Хубсаһа угаадаг машина—мянган хэһэг	81,5	121
Автомобильда тодхогдоһон кранууд — хэһэг	325	114
Мебель (түмэр орогүйгөөр) — миллион түхэриг	3,6	114
Түмэр орон — мянган хэһэг	75	131
Мяхан (гүрэнэй нөөсэһөө) — мянган тонно	18	111
Колбасна зүйл — мянган тонно	7,1	123
Загаһа барилга — мянган тонно	3,9	83
Малай тоһон (гүрэнэй нөөсэһөө) — мянган тонно	2,1	103
Сагаан эдеэн һүн дээрэ тоолоходо — мянган тонно	20,1	99
Кондитерска зүйл — мянган тонно	3,0	107
Бүхы түрэлэй консервэ — миллион условно баанха	23.2	108

Республикымнай промышленность ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ түсэбөө 100,9 процент дүүргэв. Тэрэ тоодо: Зүүн-Сибириин совнархозой манай республикадахи предприятинууд—100,9 процент, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй мэдэлэй промышленность—102 процент дүүргэһэн байна.

Республикымнай промышленна предприятинууд байгша оной тоосоото үе соо үйлэдбэриин процессүүдые саашадань оньһожоруулха ба автомат техникээр хангаха, тэрэшэлэн үйлэдбэридөө түрүү технологи хэрэглэхын тула ехэ хүдэлмэри ябуулаа. Тиигэжэ машина бүтээлгын предприятинуудта узел болон агрегадуудые холбон хабсаргаха поточно лининүүд хэрэглэгдэнэ, тэрэшэлэн орёо нарин детальнуудые үрэмдэн бүтээхэ хүдэлмэри оньһожоруулагдана, гагнуури хэхэ хүдэлмэринүүд автомат техникээр хангагдана, түрүү технологи хэрэглэхэ талаар түсэб дүүргэгдээ. Нүүрһэнэй промышленностьда уурхай дотор нүүрһэ ашаалха хүшэр хү[...]мэриие оньһожоруулха [...] дүүргэгдэнхэй. Тиигэжэ бү[...]тэй «Тула» гэжэ комплек[...]рэлгэ ашаглагдадаг бол[...] промышленностьда сагаан [...]гаха поточно лини ха[...] болоо.

Промышленностиин за[...]ринуудай ганса нэгэ пред[...] үйлэдбэриин процессүүды[...]жоруулха, автомат техни[...]хэ, түрүү технологи нэбт[...]лаар түсэбүүдээ дүүргэжэ [...]

Энээн тушаа тогтоо[...] нүүрһэнэй промышленнос[...]һэ болон бэлэдхэлэй хү[...] гараһан шорой ашаалха х[...] оньһожоруулха түсэб [...]гүй; цементнэ промышле[...] шиферэ цехтэ асбест [...] баарилха хүдэлмэри онь[...] түсэб; ой модоной промыш[...] — доодо складуудай, м[...]риха талаар ажал ехэтэ[...]ринүүдые оньһожору[...] дүүргэгдээгүй үлэһэн б[...]

БУРЯАДАЙ АССР-эй СТАТИСТИЧЕСКЭ УП[...]

Олон мэргэжэлтэй байхада урматай

Владимир Муравьёвой бригадада 10 хүн ажалладаг юм. Энэ багахан коллективтэ тон шухала, нарин хүдэлмэри—уһа, дулаа дамжуулха соргонуудые табижа, гагнан холбохо ажал даалгагданхай.

...Метр хахад гүнзэгыгөөр малтагдаһан траншей. Оёортонь 30 сантиметр үндэртэй хирпиисэ хана бодхоогдонхой. Энээниие газар малтагшад хэһэн байна. Тэдэнэй удаа Муравьевой бригадынхид ерэжэ, автокранаар соргонуудые буулгажа табинад. Хэдэн хоолойнуудые табиһанайнгаа һүүлээр тэдэнээ холбожо, электрын элшээр гагнана, тэдэнээ туршажа, шалгажа үзэнэ.

Халуун уурал дамжуулха 200 метр ута соргонуудые үдэртөө табижа холбоно гэхэ гү, али даабаряа 1,5 дахин үлүүлэн дүүргэнэ. Иимэ дүн үдэрһөө үдэр бүри түйлагдана бшуу. Шанарынь шалгажа үзэхэдэ хододоо эрхим һайн байдаг. Тиимэ байгаагүйдөө аргагүй юм.

Багахан лэ алдуу гаргабал, гагнууринь эбдэржэ, уһан, уурал дээшээ сорьёжо гарадаг гээшэ. Заһабарилхын тула газараа дахин малтаха, сорго, хоолойнуудаа уудалха хэрэгтэй болодог бшуу. Тиигэжэ хэды ехэ гүрэнэй мүнгэ зөөри хиидэ хаягдаха баатай болоно гээшэб.

Теэд нүхэр Муравьёвой бригадынхидай бүтээһэн ажалда голодоһон гэжэ байдаггүй. Энэнэшье ойлгосотой. Хабсаргагшад ажал хэрэгээ һайса мэдэхэ, мэргэжэлээр бэрхэ зон байха. Бригадын гэшүүн бүхэн 2—3 мэргэжэл шудаланхай, тиимэһээ хэрэгтэй болоходо нүхэрөө һэлгээд, ондоошье хүдэлмэри бүтээжэ шадаха.

Тэдэнэр ажалайнгаа бүтээсые бүринье дээшэлүүлхэ аргатай. Теэд өөһэдһөөнь дулыдадаггүй элдэб шалтагаанаар ажалынь һаатана ха юм. Жэшээлхэдэ, кислород, бензин, элдэб зэр зэмсэгүүд дуталдадаг. Эдэ зүйлнүүд склад, баазада бии аад, саг сагтаа ажалайнь газарта асарагданагүй. Энэ ушарта барилгын 2-дохи управлениин хүтэлбэрилэгшэд зэмэтэй.

—Бригадымнай гэшүүдэй 2—3 мэргэжэлтэ байһаниинь ехэл һайн гээшэ. Тэрэгүй һаа материалнуудай дутагдалһаа боложо нилээд сагаа миин лэ гээхэ баатай болохо һэмди, —гэжэ нүхэр Муравьёв хөөрэнэ.—Электрод, кислородой дуталдахада бултадаа хоолойнуудые табиха, үгышье бол шэрдэжэ оронобди, асарагдахадань гагнажа эхилнэбди. Эдэ бүгэдэ манай ажалда ехэхэн һаад ушаруулна гээшэ, хабсаралгашье удаашаха юм.

Барилгын 2-дохи управлениин хүтэлбэрилэгшэд энээниие хараадаа абажа, хабсаргагшадые ажалдань хэрэгтэй элдэб зүйлнүүдээр хүсэдөөр хангажа байха зэргэтэй.

Хабсаргагшад хэды олон бэрхэшээлнүүдтэй ушарбашье, зоримгойгоор лэ ажалладаг. Жэлэй эхилһэнһээ хойшо халуун уһа дамжуулха 3 мянган метр утатай соргонуудые холбожо, жэлэйнгээ даабари дүүргүүтэ болонхой. Гэшүүдэйнь ажалай бүтээсэ халаанда дунда зэргээр 136 процент болоно.

Мүнөө тус бригадын гэшүүд Агууехэ Октябриин 46 жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ оролсожо, бүри эршэмтэйгээр ажаллана. Электро-гагнуурша Николай Федоров, газаар гагнуури хэдэг Виктор Иванов, слесарьнууд Михаил Голобоков, Григорий Кабылкина гэгшэдэй оролдосото ажал тэмдэглэмээр.

А. Шулунов.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: гушаад жэл соо мал ажалда хүдэлжэ, баян дүршэлтэй болоһон Аалайай мал шахадаг совхозой мал адуулагша Цыдып Батуев.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Жэлэйнгээ уялга—ноябриин 7-до

Манай 1-дэхи отделениин һү һаалиин гүүртэдэ хүдэлдэг һаалишадай дундаһаа Димит Цыжинова онсо шалгардаг. Энэмнай дару һантай, юрын лэ ажалша буряад эхэнэр ха юм даа.

Һаалишан боложо хүдэлһөөр 5-дахи жэлээ ажаллажа байна. Зүгөөр Димит Цыжинова һаалишанаар хүдэлжэ байһан үедөө нэгэтэшье нүхэдэйнгөө һүүлдэнь огто орожо үзөөгүй юм. Жэл бүхэндэ үнеэн бүриһөө 1800—2000 килограмм һү һаажа байдаг. Табан жэлдэ нэгэ ажал дээрэ таһалгаряагүй хүдэлжэ ябаһан туладаа һаалишан Димит дүй дүршэлөөр нилээд баян болонхой, зоотехническэ заабаринуудые хүдэлмэридөө хэрэглэхые хододоо оролдожо ябадаг ажалша эхэнэр шуу.

Түрүү һаалишан Димит Цыжинова мүнөө жэлдэ үнеэн бүриһөө 2000 килограмм һү һааха гэһэн социалис уялга абанхай һэн. Октябриин революциин 46 жэлэй ойн хүндэлэлэй ажалай вахтада жагсаха зуураа, тэрэ уялгаяа ноябриин 7-до дүүргэхэб гэһэн шэнэ зорилго табиһан байна.

Ажалай эрхим амжалта түйладаг энэ бэрхэ малшан Буряадай АССР-эй 40 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Россин Федерациин Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаа һэн. Тиихэдэ байгша оной июль һарада Москва хото ошоһон, тэндэ Арадай ажахын түйлалтануудай выставкэтэй танилсахыень совхознай эльгээһэн байгаа.

Нютагаархиндаа хүндэтэй болоһон һаалишан Димит Цыжинова нютагай Соведэй депутат юм. Тэрэ этигэл найдабариинь эрхим ажалаараа һайнаар харюулжа байһаниинь энээгээр гэршэлэгдэнэ бшуу.

Б. Доржиев,
хүдөө бэшэгшэ.
Хориин аймагай Анаагай совхоз.

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур.
1963 оной октябриин 16.

Һургуулиин ажабайдал

Һурагшадай һайн коллектив байгуулха зорилгоор

...э статья бэшэһэн багша нүхэр М. П. Гульков түмэр замай Га... нуур станцидахи № 92 дунда һургуулиин директорээр хү...эн юм. Энэ һургуулиингаа ажабайдалһаа үндэһэлэн, һуралсал ... журамаараа һэбэрээшэг һурагшадые нэн түрүүндэ өөһэдынь ...хэл һайжаруулжа, үхибүүдэй һайн коллектив байгуулжа, һу...лай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин хэмжээе дээшэлүүлхэ тухай ...жа, сосгололнуудаа доро тунхаглаба.

...хэр Гульков һаянай түмэр замай Улаан-Үдын интернат һур...иин директорээр хүдэлдэг болоо.

...та нуур станциин № 92 ...һургуулиин 1.200 гаран һу...й коллектив 1960—61 онуу...ралсалай жэлэй түрүүшын ... эмхи гуримгүйгөөрөө илга... Үхибүүд һургуулиингаа ...й хубсаһа үмдэнгүй хэшээл...дэг, һургуулиингаа зөөридэ ...р хандадаг, забһарлалгын ...хабтараар шуулдадаг, оло...мууса һурадаг байгаа. Һураг...өөһэдэйнь эмхи-һурагшадай ..., комсомолой, пионерэй ор...ганууд хүдэлдэггүй, багшанар ...а гадуур хүдэлмэридэ анха...лгаар хандуулдаг һэн.

...олон дутагдалнуудые зайсуул...лада багшанарай коллектив ...түрүүн һурагшадай формотой ...н ямар удхатайб гэжэ клас... хамтын суглаан дээрэ дэл... хөөрэлдөө хээ. Тиихэдээ ...ой хубсаһан үхибүүдые сэ... хубсалуулжа, нарин нягтаар ...ажа ябахаар дадхуулна гэжэ ...мдэглээд, ямар класс хамаг...лаар хубсаланхай ерэнэб гэ...с хоорондоо мүрысэхөөр тог...һэн. Мүрысөөнэй дүн һургуу...хамтын линейкэ дээрэ гаргаг...длагшад һургуулиингаа ту...нэ зурагаа абхуулдаг, баяс...а хүртэдэг гү, али түлөөһэгүй ...арадаг байба. Хэн һурагша ...р хубсаланхай ерэнэб гэжэ ...р өөһэдөө сэхэ шалгахаяа ... тэрэ хиналтые һурагшадта ...д, үхибүүд өөһэдөө ээлжээ...журилжа, өөһэд өөһэдыгөө ...хэ, шалгаха түрүүшын алхам ...байна. Тиин һара тухай са...тэрөөд байхада, һурагшад бул...нэгэ янзаар хубсалдаг болоо, ...нь формогүй ерэһэн үхибүүн ...лида огто харагдахаяа болёо

...гшадай эмхидхэл бэхижүүл...шанхи алхам гэбэл, аха клас... һурагшад доодо классуудай...даа заршамай, һуралсалай ...хэшээ харуулха, тэдэнэрые ...үүлгэдэ багшанарай баруун ...ь туһалагшад болохо гэһэн ...идхалгын, эмхидхэлэй ехэ...дэлмэри ябуулагдаа. Дээдэ ...дай һурагшадые тематическа ...уудта урижа, «Коммунизм ...агшын сахиха ёһо гурим», ...л багашуулдаа аха ёһоор ...а зэргэтэй», «Хайшан гээд ...й үедэ таарамаар, гоё һай...убсалхаб» гэхэ мэтэ һонир... асуудалнуудые 20 минутаһаа ...бэшэ саг соо зүбшэһэн, бу...н эмхидхэлэй хэмжээ-ябуул...тэргэһэн байна. Тиигһэнэй V—X классуудай һурагшад ... классуудай үхибүүдые шеф...жа, тэдэнэртээ экскурсида ..., кинодо ошодог, коммунис ажалай бригадатай танилсадаг, класс доторойнгоо элдэб янзын эмхидхэлэй хэмжээнүүдые дүүргэлсэдэг болоо. Аха нүхэдэйнгөө оролдолго, туһаламжада харюусан багашуулшье һургуулидаа, хамтын газарта бэеэ һайтар абажа ябадаг, ном һудартаа ханалгатай болоһониинь эли бодо харагдажа эхилээ. Өөһэдөө шефүүдшье томоотой зантай, бүри журамтай боложо захалаа һэн. Тиигэжэ түрүүн аха классуудай һурагшадай, удаалуулан бүхы һургуулиин һурагшадай нэгэ эмхи—коллектив байгуулагдаа.

Эмхидхэлэй талаараа тоггонишожо байһан коллективые нэгэл бодол, зорилгоор бэхижүүлхын тулада политическэ, хүмүүжүүлгын асуудалда ехэхэн анхарал хандуулагдаа. Политическэ хүдэлмэриин түхэл маяг һурагшадта тааранги аад, олон янза байгаа. Тиин классуудта хэгдэдэг үдэр үдэрэй политическэ мэдээсэлнүүд, КПСС-эй Программа үзэхэ политкружогууд, хөөрэлдөөнүүд, элдэб зүблөөнүүд эмхидхэгдэдэг, мүн Эхэ оронойнгоо промышленность, хүдөө ажахы, культурын хүгжэлтэ, ерээдүйн дэбжэлтэ зураглан харуулһан диаграммანууд, фотомонтаж, стендүүд һургуули соо олоор табигдаһан байна. «Манай замай залууршад» гэһэн, һургуулидаа эрхимээр һурадаг, ниитын ажалда эдэбхитэйгээр хабаададаг хүбүүд, басагадта зорюулагдаһан фотомонтажые һурагшад ехэ һонирхоһон байна. Һургуулиин комсомолой хамтын суглаан дээрэ «Эдэнэр лэ шэнгеэр бүхы һурагшад һуралсаха, ажаллаха аргатай» гэһэн асуудал табигдажа, олон һурагшад үнэн зүрхэнэй үгэ хэлээ, һайшаалтай һанамжа, дурадхалнуудые оруулаа, сэхэ шүүмжэлэл хээ һэн. Тэрэнһээ уламжалан бодоходо, үхибүүдэй дунда ойлгосотой, тодорхой политическэ хүдэлмэри бодомжотойгоор ябуулбал, хүүгэдэй эмхидхэлые бүри нягтаар бэхижүүлхэ, өөһэдын һанал бодолтойгоор, ниитын хэрэгэй түлөө сэдьхэлээ табидагаар һурагшадые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ехэ аша үрэтэй гэжэ үшөө дахин галуута нуурайхидай жэшээ харуулаа.

Һурагшадые эмхидхэлгэдэ, эдэбхи хэшээлыень дээшэлүүлгэдэ дүтын ба холын хараата өөһэдэйнь тодорхой түсэб, зорилго мүн лэ бага бэшэ нүлөө үзүүлдэг. В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ пионернүүдэй эмхиин Центральна Соведэй һайшаан дурадхаһанай ёһоор, пионернүүдэй хоёр жэлэй зорилгонууд һурагшадай холын хараата түсэб болгон абтаһан. 1960—1961, 1961—1962 һуралсалай жэлнүүдтэ һургууляараа 100 тонно түмэрэй хаядаһа, 100 мянган хэһэг консервын баанха утильда тушааха. 20 мянган хэһэг сэсэгэй рассада ургуулха, 600 хэһэг сэсэрлигэй модо һуулгаха, хүүгэдэй саадта, яслида 100 хэһэг нааданхай хэжэ бэлэглэхэ; һургуулидаа теплицэ, стадион бариха; пионернүүдэй саг үргэлжын хоор, хатаршадай бүлэг, модель дархалха кружогуудые эмхидхэхэ; һургуулиингаа пионерэй эмхиин домог түүхын материал суглуулха, шудалха; һургуули соогоо ариг сэбэр, эрхим журам сахиха, «Долоон жэлэй спутнигай отрядай нэрэ хүндын түлөө» мүрысэхэ гэхэшэлэн ехэхэн хэмжээ ябуулганууд хараалагдаа һэн. Эдэ холын хараата зорилгонууд үшөө жэл жэлдэ хубаагдажа, класс бүхэнэй урда табигдадаг байгаа.

Хоёр жэлэй хугасаа соо бэелүүлхэ зорилгын нилээд олониинь тиихэдэ дүүргэгдэһэн байгаа.

«Һургуулиингаа нэрэ хүндын түлөө» гэһэн заншалта үдэшэдэ бэлэдхэл, тусхай асуудалтай үдэшэ, отрядна сбор, бүхы һургуулиин линейкэ гү, али ондоошье хэмжээ ябуулга бүхэнэй тодорхой зорилго үхибүүдтэ ойлгуулаад, һайн бэлэдхэлтэйгээр үнгэргэхэдэ, хүүгэдэй коллективые бүрил эб эмхитэй болгодог. Гэхэтэй хамта, бүхы эмхидхэлэй хэмжээнүүдые политическэ, һуралсалай шухаг юумэнүүдээр ходо хизаарлаад байбал, хүүгэдэй һонирхол бууража болохо. Тиигэхэгүйнь тулада наада зугаатай холбоотой элдэб хэмжээ ябуулга хараалха шухала.

Тусхайлан хэлэбэл, Галуута-нуурай һургуулида хабар бүхэндэ «Майн нэгэнэй булаша—нюуса оло» гэһэн юрэнхы нэрэтэй наадан эмхидхэгдэдэг. Үнгэрһэн 1963 оной һуралсалай жэлдэ энэ наадандань 800 һурагшад хабаадаа. Энэнэй удхань иимэ юм. I—IV классуудай һурагшад, V—X классайхид хоёр ондоо боложо хубаараад, үгтэһэн маршрудай ёһоор географи, физикэ, тоо бодолго, түүхэ, литература, нютаг газараа шэнжэлэлгээр мэдэхэ болоһон эрдэм, шадабаряа хэрэглэн, газарта нюугдаһан нюуса олохо зорилготой юм. Даабаряа эрхимээр дүүргэгшэдтэ шагнал үгтэдэг.

Һурагшадай эмхидэлэй улам һайжарха, бэхижэхэ тудам һурагшадай өөһэд өөһэдынгөө ударидаха арга саг соонь олгохо гээшэ багшанарай шухала зорилго.

Энэ талаар нэгэ класс абабал, тэндэ эдэбхитэд байха зэргэтэй. Тэрэнэй зэргэдэ пионернүүдэй отрядай түрүүлэгшэ, звеноводууд, физорг, санитар, редактор, комсорг ороно. Тэдэнэй заседани зарлагдажа, һуралсалай, спортын болон бусад хүдэлмэриин асуудал хамтааран зүбшэгдэдэг, һурагшадта тодорхой даабари үгтэдэг байна. Тиихэдэ бүхы һургуулиин коллективые хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ һургуулиин харюусалгата дежурнанууд, һургуулиин эдэбхитэдэй заседани, хамтын суглаан, дружинын совет, комсомолой организаци, аха классуудта һурагшадай клуб болон бусад эмхинүүд хабаададаг. Һурагшадай эмхиин бэеэ олонги, ниитын хүдэлмэри бодомжотойгоор ябуулдаг байбашье, тэдэнэрэй ажал ябуулгые зүб шэглэлээр, аша үрэ ехэтэйгээр эрхилхын тула багшанарайнь, һургуулиин дирекциин тодорхой туһаламжа хэрэгтэй байдаг. Өөһэдынгөө эмхиие ударидажа һураха, үргэн ниитые эмхидхэхэ дүршэлтэй болохын тула һурагшадай олонхинь хүтэлбэрилхы органуудта һунтагдаха, томилогдохо ёһотой. Урдань нэгэ хэдыхэн лэ һурагшад удаан саг соо «ударидахы» тушаалда ябадаг һаа, мүнөө тэдэнэр байд гээд лэ һэлгэгдэдэг болоо.

Һурагшадай өөһэдынь эмхидхэлэй удха шанарые улам үргэхын тула, һургуулиин дирекци, багшанар али нэгэн асуудал шиидхэхэ болоходоо, тэдэнэрһээ зүбшэл һурадаг болонхой. Хэн нэгэн һурагшые зэмэлхын, нэгэ классһаа нүгөө класста оруулхын, заршамайнь сэгнэлтэ доошонь буулгахын тулада заабол дружинын соведэй гү, али комсомолой комитедэй зүбшөөл хэрэгтэй юм. Али нэгэн һурагшын тон шангаар гэмнүүлхээр ябадал гаргаад байхадань, багша нэн түрүүн классайнгаа эдэбхитэдтэ дуулгадаг, зэмэ тохохо тухай дэмжэлгэ абаһанай удаа дружинын соведтэ, һургуулиин директортэ мэдээсэдэг болонхой.

Һурагшадай өөһэдынь эмхидхэлые һайжаруулхын тула хэгдэһэн бүхы юумэ тоолохо, дурдаха болоо һаа—олон, нэгэ статьягаар урдаа ортошогүй.

Түмэр замай Галуута нуурай станциин № 92 дунда һургуулиин һурагшадай өөһэдын эмхидхэлые эрид һайжаруулхын тула хэгдэһэн хүдэлмэриин ашань—үхибүүдэй һуралсал-хүмүүжүүлгын амжалта болоно. Пионерэй эмхиин 40 жэлэй ойдо зорюулагдаһан бүхэсоюзна харалгада Зүүн-Сибириин түмэр замай һургуулинуудай дунда энэ һургуули нэгэдэхи һуури эзэлһэн байна. Буряадай республикын, Хяагтын аймагай һургуулинуудай мүрысөөндэ тус һургуули мүн лэ ходо түрүүшын зэргэдэ гарадаг юм.

М. ГУЛЬКОВ,
багша.

Үхибүүдэй дунда библиотекын ябуулха хүдэлмэри тухай

МОСКВА. (ТАСС). Һургуулиин үхибүүдэй дунда хүдөөгэй библиотекэнүүдэй ябуулдаг хүдэлмэриие эрид һайжаруулха гэһэн асуудал РСФСР-эй культурын министерствын коллеги зүбшэн хэлсэбэ.

Ивановска, Владимирска, Кировскэ, Москвагай, Воронежой болон бусад областьнуудай, Ставропольско хизаарай, Татарай АССР-эй хүдөөгэй хэдэн библиотекэнүүдэй хүдэлмэриие СССР-эй Ленинэй нэрэмжэтэ гүрэнэй библиотекын хүдэлмэришэд шалгаһан байгаа.

В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ библиотекын таһагые даагша Н. Б. Медведева коллегиин заседани дээрэ үгэ хэлэхэ зуураа иигэжэ мэдээсэбэ.

РСФСР-эй хүдөөгэй библиотекэнүүд һүүлэй жэлнүүдтэ ехэхэн хүдэлмэри хэһэн байна. Тэдэнэр гансахан номуудые үгөөд лэ хизаарладаг бэшэ, мүн үхибүүдэй ном уншалгые хүтэлбэрилдэг байна. Һургуулитай, мүн пионернүүдэй эмхинүүдтэй хамта ажалай, эстетикын талаар, политехническэ һуралсалай талаар хүмүүжүүлгын ехэхэн хүдэлмэри ябуулагдана. Хүдөөгэй олониитэ уншагшадта түшэглэн тэдэнэр хүдэлмэреэ эрхилдэг байна.

Гэхэ зуура, Россин Федерациин хүдөөгэй библиотекэнүүдэй ажал ябуулгада дутуу дунданууд үшөөл бии. Тэдэнэй нэгэниинь—үхибүүдтэ зорюулһан номуудаар эдир уншагшадай эрилтые үшөөл хангажа шаданагүй. Ниитэ-политическэ, байгаали тухай номууд, техникэ, хүдөө ажахы, искусство тухай номууд тон хомор. Классһаа гадуур уншаха номууд үгы шахуу. Жэшээнь, Владимирска областиин Линна тосхондо дурадхагдаһан 69 номуудһаа 12-ынь лэ бии. Олохон библиотекэнүүдтэ нэгэ хүндэ дунда зэргээр 2—3 номууд хүртэнэ.

Олохон хүдөөгэй библиотекэнүүд һургуулиин комсомолой, пионернүүдэй эмхинүүдтэй нягта холбоогүй, мүн үхибүүдтэ зорюулһан номуудые тарааха ябадалда олониитые, багшанарые хабаадуулнагүй. Областиин, хизаарай, республикын библиотекэнүүдэй талаһаа хүдөөгэй библиотекэнүүдэй хүдэлмэридэ ёһотой методическа туһаламжа хүргэнэгүй.

Хүдөөгэй библиотекэнүүдэй хүдэлмэридэ элирүүлэгдэһэн дутуу дундануудые дары усадхаха хэмжээнүүд коллегиин заседани дээрэ хараалагдаа.

Үхибүүдэй дунда ябуулха хүдэлмэриие зүбшэн хэлсэхэ асуудалнуудаар жэл бүри областиин болон кустын семинарнуудые эмхидхэхэ гэһэн шиидхэбэри тус заседани дээрэ баталан абтаба. Хүдөөгэй библиотекэнүүдэй дунда үхибүүдэй хүдэлмэри ябуулха тухай ном хэблэн гаргаха даабари СССР-эй Ленинэй нэрэмжэтэ библиотекэдэ даалгагдаа. Мүн Горькиин, Ивановска областьнуудай түрүү библиотекэнүүдэй дүй дүршэл соргологдохо юм.

Депутадай хүдэлмэриһөө

АРАДАЙНГАА АША ТУҺАДА

Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрика... Үргэлжэ дээрээ коммунис ажалай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн предприяти. Үүдээрнь ороод, жэрыштэр тариһан уляангирнуудай аллей соогуур алхалхада, улаанаар шэрдэһэн Хүндэлэлэй самбар абаһаар лэ анхарал буляана. «Байза, булта коммунис ажалтан. Улаан нюураараа уулзаагүйшье һаа, угайдхадаа зурагынь хараха байна»,—гээд бодобоб... Хорёод хүнэй фотын дунда нарин хара шарайтай эхэнэрэй зураг. Доодо тээнь С. Ш. Шапеева гээд бэшэгдэһэн...

Тиигээд лэ шэрдэлгэ — бэлдэлгын цех соогуур «аяншалга» хэхэдээ, бэлэн болоһон сэмбэ хатаажа эбхэһэнэй һүүлдэ шанарыень шалгадаг таһагта оробоб. Үнөөхи Шапеева гэдэгни угтан миһэржэ байба. Танилсабабди. Туранхайшаг, дундуур бэетэй, түбшэн даруу зантай. Хөөрэлдэбэбди.

— Алайрта түрэһэн хүнби. Эндэ 1944 онһооб. Буд хайшалан мүлидэг машинада ехэнхидээ хүдэлөөб. 1960 ондо намда коммунис ажалай ударнигай нэрэ зэргэ олгогдоо һэн. Мүнөө харана хаямта даа, энэ перекатна цехтэ хүдэлжэ байна гээшэ бэзэб,—гээд һөөл дурата дурагүйгөөр захалба.

Сахын маягтай машина дээгүүр үргэн ятаан сэмбэ урдуурнь урдан буухадаа, багахан хүүюур мэтээр үзэгдэнэ.

— Энэ ямар һонин, ямар нэрэтэй сэмбэ гээшэб?

— «Сэсэг».

Тэбхэрхэн хээтэй, зөөлэхэн сэмбын урасхалые нүхэр Шапеева аргагүй анхаралтайгаар ажаглана, бүтэн, шанарлигыень шалгана.

—Голодоһон гарадаг гээшэ гү?

— Үгы шахуул даа. Тиитэбэшье һаань, нарин нягтаар шалгаха ёһотой юм,— гэбэ.

Хажуудань байгааша нүхэр Пронькина иигэжэ үшөө нэмээбэ:

— Сара Ширгеевна ехэл нарин хинагшамнай. Голодоһон байбал, алдагдаа гэжэ үгы юм.

— Үдэрэйнгөө даабариин ёһоор хэды метр буд шалгаха байнабта?

— 2 мянга метр.

— Теэд бодото дээрээ хэды болодог бэ?

— 3 мянгаад...

Иихэдээ бүхы хаба шадал соогоо, яашагүй оролдосотойгоор хүдэлжэ байһаниинь элирнэ хаям даа. Коммунис предприятиин хүдэлмэришэд иимэл байха ёһотой.

Улам халажа хөөрэлдэһөөр байтараа, Октябрьска райсоведэй депутадай уялга дүүргэдэг тухайдаа нүхэр Шапеева халта мэдүүлбэ.

— Һунгагшадтнай хаагуур ажаһуудаг бэ? — гээд абаһаар асуугдаа.

— Сэмбын фабрика шадарай Фабричнa, Ткацка, Космодемьянскаягай, Пироговой нэрэмжэтэ үйлсэнүүдтэ ажаһуудаг,— гээд харюусаба.

— Аа, тиигээ һаа, саг үргэлжын комиссиин гү, али гүйсэдкомой ямар даабари дүүргэдэгбта?

— Коммунальна ажахын, гэр байра барилгын комиссиин, хүүгэдые хүмүүжүүлгэ хинаха комиссиин гэшүүнэйл даа.

Тиин энэ даабаряа ямараар дүүргэжэ, юу хэжэ байһан тухайнь асуужа хөөрүүлбэб.

Нүхэр Шапеева фабрикын хүдэлмэришэдэй үхибүүдэй байдаг саадуудай, район доторхи банинуудай ямараар хүдэлдэг байһаниие хэдэ дахин шалгаһан, энэ асуудал райгүйсэдкомой заседани дээрэ табиһан, тусхай шиидхэбэришье гаргуулһан байна.

— Шалгахадаа миил шалгахын тэдысэ бэшэ юм ааб даа. Дутагдалнуудые усадхахын тулада хаям,— гэбэ.—Мүнөө тэдэ шиидхэбэринуудые дүүргэлтэ болгохын тула эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулжа байнабди. Жэшээнь, мяханай комбинадай бани хожомдожо нээгдэдэг, эртэ хаагдашадаг, мүн тэндэ ариг сэбэр һэбэрээгээр сахигдадаг байгаа юм. Тон наринаар шалган хаража үзөөд, суглаа татаһан, баниин хүдэлмэрилэгшэдтэй шангаханаар хөөрэлдэһэн, ажалшадай хэдэн гомдол хүдэлмэрилэгшэдтэнь уншажа үгэһэн, врачай шалгаһан тухай элидхэл шагнаһан байтаабди... Тэрэ гэһээр тус баниин хүдэлмэри эли бодо һайжарһан байгша. Тиигэбэшье мүнөөшье хаа-яа шалгадагбди... Теэд районнай гансахан лэ банитай бэшэ ха юм. Үшөө хэдэн байха. Ганса банишье хараад һууна бэшэбди,— гээд хөөрөөндөө улам халаба янзатай, стул дээрээ лаб һууба.— Һунгагшадай дурадхал, һанамжануудые дүүргэхэ, өөрынгөө һунгагшадтай ходо уулзажа байха гээшэ гол уялга бшуу... Мүнөө октябрь һара соо һунгагшадайнгаа урда тоосохо түсэбтэйб,— гэбэ.

— Энэ гол уялгаяа яажа дүүргэдэг, юу хэдэг тухайдаа хэлэжэ үгыт?

— Үгы, өөрөө хөөрэжэл байха гэжэ яахабиб даа. Һунгагшадтайм уулзагты. Тиихэдэтнайл эли болохо байха.

— Этигэжэл байнабди. Хөөрэжэл үгэгты.

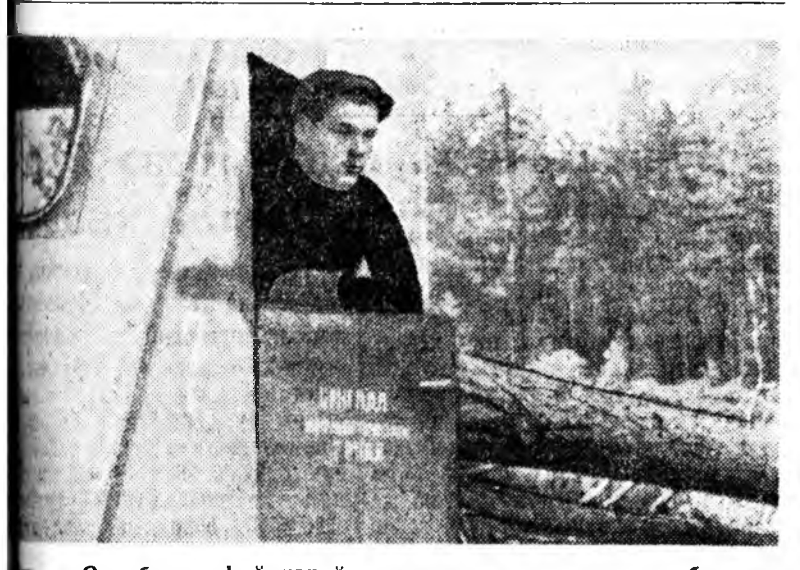
— Ехэ нэтэрүү хүн гээшэ гүт. Станок удаан байшахань. Теэд хайшан гэхэб, заримыньшье хөөрэхэ болоо гүбии даа... Мүнөө коммунальна байрын гэрнүүдые үбэлдэ бэлдүүлхэ хэрэгтэ туһалнаб. Юрэнхы заһабариин хүдэлмэри олонхи гэрнүүдтэ дүүргэгдээ. Котельнэнүүдыень шалгаа һэмди. Заһагдахань мүн лэ заһагдаа. Баһа шэнэ байра хубаалган дээрэ ходо байлсагшаб. Округой һунгагшадай хэдынь бүлэнэр ехэтэй, байрада хэрэгтэй болоһыень һайн мэдэдэг болонхойб. Тиихэдээ али болохоор туһалхын лэ хойноһоо оролдодогби.

Баһа хүүгэдэй саадуудые ходо эрьегшэб. Тиихэдээ эдеэ хоолойнь ямар байһые, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин хэр эмхидхэгдэһые шалгадагби. Хүмүүжүүлэгшэдтэй, тогоошодтой хөөрэлдэгшэб. Үнэхөөр һанаагаа зобожо, туһалхын хойноһоо оролдожо ябахада, хэн дураа гутаба гээшэб? — гэбэ.

Тэрэшэлэн хэдэн үншэн үхибүүдые түбхинүүлһэн, элдэб үбшэнһөө һэргылхэ хүдэлмэри амбулаториингоо хэр зэргэ эмхидхэжэ байһые, врач, фельдшернүүдэй хэр зэргэ хүдэлдэг, хэды элидхэл, лекци хэһыень шалгажа үзэһэн, хөөрэлдөө үнгэргэһэн, заабари захяа үгэһэн байна. Энэ мэтээр һунгалтаһаа хойшо нилээд ехэ хүдэлмэри ябуулаа.

Коммунис ажалай предприятиин жиирэй хүдэлмэришэн — райсоведэй депутат нүхэр Шапеева иигэжэ ажаллана, иигэжэ арадтаа алба хэнэ.

Р. ЦЫБИКОВ.

...уехэ Октябриин һайндэрэй социалис мүрысөөндэ хабаадал... Хүртэйн леспромхозой тракторист Григорий Елистратов модо ...даабаряа ходо үлүүлэн дүүргэжэ, халаанайнгаа нормо ...140 процент хүргэнэ. Зураг дээрэ: коммунис ажалай ударник ...Елистратов. С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Шог шүлэг

АЛТАНҺААШЬЕ ДУТУУГҮЙ...

1.

...Намарай намжаахан
нарата сэлмэг үдэр.
Наймаагай байшанһаа
яаралгүйхэн гараад,
Намдагай Түгжий—
хүнһөөл һаа, хүдэр —
Найгарган, тугжын
алхална гансаараа.
Сарбуудань яларна
шэнэхэн часынь —
«Совет маркын бэшэ,
хилын саанахи юм даа.
Харана гүш, «алтан» —
гэжэ шүлһөө сасан,
Харуулна, һайрхана
гэнэн нэгэ танилдаа...

**

Алтан...
Алта мүнгэн —
«Аһан ехэ баялиг»
гэлсүүлһээр.
Тиимэл хадань
Түгжий
Дүүрэн үдэр соо
наймаа хэсэһээр.
Хэдэн дахин
хилээмэ абана —
Хэндээ эдюулхэ юм,
гайхахаар байна.
Гэр бүлэдөө
гурбан лэ хүн...
Газаань, харин
хэдэн шахамалнууд,
Гахайнууд... үнеэн,
хашараг, тугал, хонид!..
Наймаанда үйлэ боложо,
мяхан эртүүр дууһашоо.
Намдагай Түгжий
һамбаа эндэ олошоо —
Үхэрэйнь тарган мяхан
үнэ сэнгээ алдаагүй,
Үнөөхи ехэ хилээмэн
гаршаяа тэхэрюулээ,
гарзагүй.
«Хүбхэгэр мүнгэн
хармаанаарни дүүрэг,
Хүндэ юуштэб,
шадаһан минии хэрэг...
Алта мүнгэн —
аһан ехэ баялиг,
Арга байбалнь
алдахагүйб»— гэдэг.
Намарай намжаа
нарата үдэр Түгжий
Найгарган алхална,
үбшэн нэрэтэй, тугжын...

Алтан...
Алтан...
Алтан мэтэ
Аяр шарахан
тарянай ургасые
Үргэн таляан
тала гүбөөдэ
Харана ха гү, Түгжий,
танина ха гү шэниисэ?
...Түрэл таламнай
ой модон хүреэтэй,
Тэрэнь баһа лэ
алтарма үнгэтэй —
Шадал соогоо нимээр
үнгэлэн шэрдэжэрхёод,
Шара набшын халуун
шэмэг-гоёлто орхёо.
Талын дундуур тэбхын,
гүбээ дээгүүр бүгтэрэн,
Тэнгинэ заха хүбөөгүй
таряан далай, эбхэрэн.
Хэнэй ухаан бодолоор
мүндэлэн үрэжүүлэгдээд,
Хэнэй ажалша гараар
эндэ дам таригдаад,
Хэнэй зүрхэнэй ольһоор
жэгнүүлэн энхэрэгдээд,
Хэнэй нангин анхаралаар
бөөмэйлэн ургуулагдаад
Баяр хүргэн дохижо
байна гэхэбта, болошоод?
Баян талые суурхажа
байна гэхэбта.
һархайшоод?
Тунеядец гэгдэжэ
нэрэеэ хухарһан, убайгүй
Түгжийн бэшэ ааб даа,
Тэрээндли хэншье
байхагүй!
Ажалша юрын хүнэй
тамир тэнхээ хулгайлһан
Ахир зон иигэжэ
талын үрэжэл хүндэхэ
аал?!

**

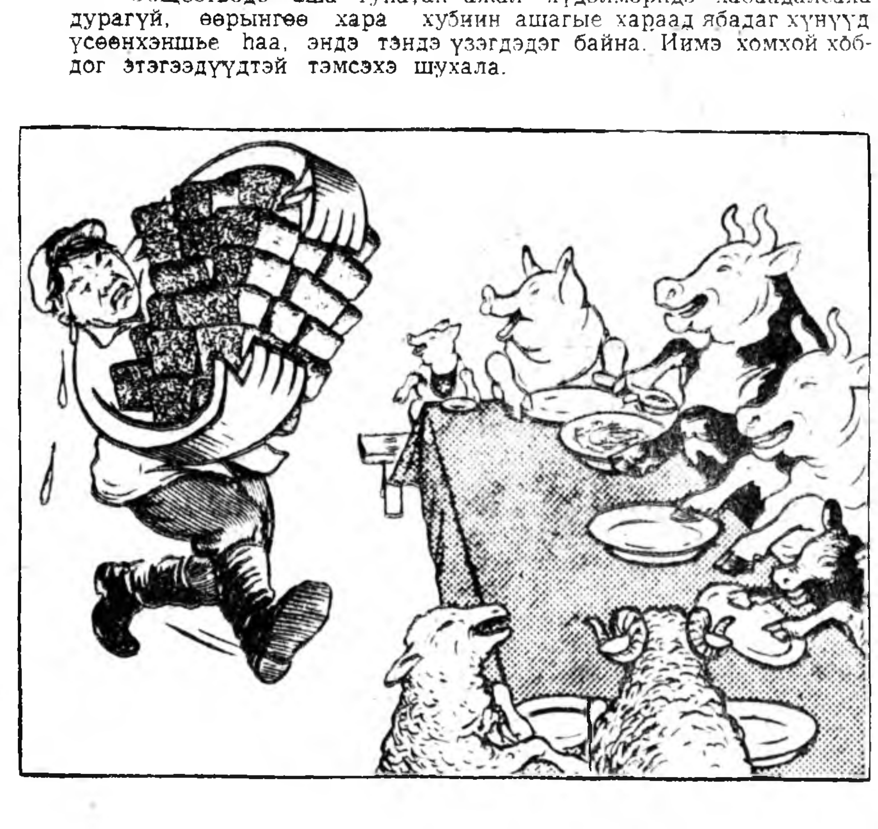
Алтаншье бэшэ,
алтан шэнги таряан —
Ашатын бригадын
этигэл, хуби заяан.
Сагдуулай хуха хүрэмэ
Сагаан жабартай тэмсэжэ,
Садхалан полинуудтаа
саһан-ундыень тогтооһон,
Үбэлэй «вершок» үдэрые
үшөөл богонидхон
хүдэлжэ,
Үсэд хабаяа зангидан
булад моридоо һорнһон,
Хабар дулаасаад
газарай хүлэрэн
һэрихэлээр
Хахалжа, борнойлжо,
үрэһэ һуулгажа ороһон—
Ашатын бригадын
хүбүүд, басагадай
һэшхэлээр
Аржыса ургаал даа
Элдин талымнай таряан.
Эндэ жэрын ябаһан
хүсэтэ техникэ харагты—
Энхэ байдалай түлөө
доботолон ябаа
танкнуудли.
Хүрьһэтэ үргэн дайда
доһолон хотойно гү гэхээр,
Хүнхинөөн замханагүй —
асари тулалдаанда адли.
Арад зонноймнай
зол жаргалай түлөө,
Агуу ерээдүйн түлөө
ажалай тулалдаан гээшэл.
Ашата бригадир гү,
али комбайнер,
трактористнууд —
Арса дүршэлөө
арадтаа зорюулан үгэһэн,
Город, һууринай ажалшадые
талхаар хангаһан хүнүүд
лэ.
Гоёод, бэлэн хилээмэ эдеэд,
гаһайлгажа ябаашад
мэдэгты!
Хилээмэнэй удха шанарые
Ленинэй сэгнэгшэнь
гайхалгүй—
Хилээмэн, зэбсэг, зориггүй
һаа,
арад түмэн илаха һэн
гү?..
«Алтан» гэнэш.
дуула, Түгжий —
Алтагүйгөөршье
ая соогоол ябахаш.
Ажамидарал түхөөгшэ
хилээмэгүй һаа, тугжын
Амиды мэндэ, зоргоороо
нигэжэ дашуурха һэн
гүш?...

**

Алтаншье бэшэ,
алтан шэнги таряан
Аһхарна амбаар халяа.
Комбайнай бункер соо,
колонно-машинын кузов
соо,
Колхозой тоогууд дээрэ —
хаанашье таряан, таряан...
Амбаараар дүүрэн
аржагар энэ таряан
Ажалаймнай үрэ—аһан ехэ
баялиг лэ,
Аба оронноймнай
һүр хүсые хангаһан
Алтанһаа дутуугүй сэнтэй,
омогорхол гээшэнь энэл!
Харана гүт мүнөө,
нютаг бүхэндэ илгаагүй
Халуухан, хонщуухан
хилээмэ сайкаар дутаагүй,
Элдин баян,
хүхюун дорюун һуунабди,
Энхэ жаргал,
эб найрамдал
мандуулнабди.
Тиимэл хадамнай
юрын буряад бригадир
Табан хушуута
одон хайрада хүртөөл
даа.
Арадтаа ашатай,
нютаг соогоош солотой—
Аһан ехэ жаргалтайнь
энэл байһан ёһотой...

Арсалан ЖАМБАЛОН.

Обществодо аша туһатай ажал хүдэлмэридэ хабаадалсаха дурагүй, өөрынгөө хара хубиин ашагые хараад ябадаг хүнүүд үсөөнхэншье һаа, эндэ тэндэ үзэгдэдэг байна. Иимэ хомхой хобдог этэгээдүүдтэй тэмсэхэ шухала.

Аха дүү Венгриһээ мэдээнүүд

ҮҮСХЭЛ ДЭМЖЭГДЭЭ

...льнок областиин (Тиссафёльд...) Ленинэй нэрэмжэтэ коопе...ивай гэшүүд намарай полиин ...лмэриие болзор соонь дүүр..., ороохото ургамалнуудые та...а түсэбөө үлүүлэн дүүргэхэ ...эн һайн һайхан үүсхэлдэ эхи ...ба. Энэ түрүү ажахын таряа... октябриин 31 болотор тарил... дүүргэхэ, тарилгын талмайе ...процентээр дээшэлүүлхэ гэһэн ...лтайгаар оронойнгоо коопе...вуудай бүхы гэшүүдтэ хан...

...а һайн һайхан уряаень ...риин таряашад олоороо дэм... Сольнок областиин олохон ...перативууд октябриин 25-да ...рай тарилга дүүргэхэ уялга ... «Золотой колос» гэжэ коо...тив (Комаром область). Чон... Шомодь, Сабольч-Сотмар ба ...шье областиин таряашад ... лэ энэ болзорто дүүргэхэ юм. ...хүдэлмэреэ һайн шанартай... үлүүлэн дүүргэхэ уялга ...ай.

...ТЭГЖҮҮЛГЭ ХЭМ СООНЬ ХЭРЭГЛЭХЭ

...еч городой госхозуудай лабо...риин ахалагша доктор Лас... Маргиттаи газарай хүрьһэндэ ... шэнээн үтэгжүүлгэ хэрэг... гэжэ тодорхойлхо шэнэ арга ... Шаторхей-Бой гэжэ госхо... газар дээрэ хэгдэһэн тур...ын ёһоор лабораториин хү...ришэд таблица зохёоһон .... Энэ таблицын ёһоор үндэр ...а абахын түлөө хэды шэнээн үтэгжүүлгэ ямар хүрьһэндэ хэрэглэгдэхэб гэжэ элирүүлжэ болохо юм.

Энэ аргые гурбан ургамалда: ороохото, кукуруза ба силосэй кукурузада хэрэглэжэ болохо юм. Энэ жэлдэ Бараня областиин госхозууд Ласло Маргиттаи гэгшын аргаар 10 мянган хольд (1 хольд=0,57 гектартай адли) газарые үтэгжүүлһэн байна. Шаторхей-Бой гэжэ госхоз 4.200 хольд газар үтэгжүүлжэ, сагай уларилай хэды муу байбашье һаань, хольдһоо 20 центнер ургаса абаа. Мүнөө намарһаа эхилжэ областиин бүхы ажахынуудта шэнэ арга хэрэглэн газараа үтэгжүүлхээр хараалагдана.

ОКТЯБРЬ — МУЗЕЙНҮҮДЭЙ ҺАРА

Үнинэй тогтоогдоһон заншалай ёһоор жэл бүри октябрь һарада Венгридэ музейнүүдэй һара үнгэргэгдэдэг юм. Түрэл арадайнгаа түүхэ, зохёон байгуулхы ажал, арад зоной тэмсэл, ёһо заншалые бүхы зонуудта, оронойнгоо эгээл холын арад зондо харуулхын, танилсуулхын зорилгоор иимэ музейнүүд үнгэргэгдэдэг юм.

Һарын турша соо 122 музейнүүдтэ 150 элдэб янзын выставкэнүүд болон бусад хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэхэ юм.

Заводууд, фабриканууд, томо томо промышленна предприятинуудай түүхэ харуулһан выставкэнүүд үнгэргэгдэжэ байгаа һарын программада оруулагданхай.

ПИОНЕРНҮҮДЭЙ ПАРК

Энэ парк багахан талмай эзэлдэг юм. Тиин энээн руу ороходо, өөрын үйлсэнүүд, талмайтай, светофор, харгын тэмдэгүүдтэй городто ороһон мэтэ байдаг. Үйлсөөр ябаха дүрим наринаар сахин, нааданхай мэтэ бишыхан машинанууд үйлсөөрнь гүйлгэлдэнэ. Галстук зүүһэн хүбүүд, басагад эдээниие жолоодоно. Үхибүүдые үйлсөөр ябаха дүримдэ һургажа, тэдэнэй ажабайдалые аюулһаа зайсуулхын тулада Будапешт городой 13-дахи райондо һаяхан пионернүүдэй парк бариганхай юм. Энэ паркын барилгада нэгэ миллион форинт мүнгэн гаргагдаа юм. Эндэ халаан соо 150 үхибүүдые һургажа болоно.

СОМБАТХЕЙ БАРИГДАЖА БАЙНА

Сомбатхей город түрүүшынхеэ ерэһэн хүнүүдые нэн түрүүн городто хэгдэжэ байһан шэнэ барилганууд гайхуулна. Үргэдхэн шэнэлэгдэжэ, шэнэ түхэлэй боложо байһан вокзалай барилганууд, шанха урдань хүнэй байха байрануудай барилганууд мантайна. Эдэ гэрнүүдые «һуралсалай» гээд нэрлэдэг юм, томо блогуудаар гэр бариха шэнэ арга туршагдажа байна.

15 мартын нэрэмжэтэ талмай дээрэ соёлой, спортын байшан бариганхай, 6 дабхар поликлиникын барилга дүүргүүтэй болоо.

Митрофан Попов,
ТАСС-ай корр.

Ангуушадай суглаан

Республикын ангуушад, ангай ажал эрхилэгшэд, ангай ажахынуудай мэргэжэлтэдэй суглаан байгша октябриин 10-да Улаан-Үдэдэ болобо. 1962—1963 онуудай агнууриин сезондо ан бариха, ангай арһа бэлэдхэлгын дүн болон 1963—1964 онуудай зорилго тухай Буркоопсоюзай правлениин түрүүлэгшын орлогшо нүхэр Сельверов элидхэл хээ. Агнууриин үнгэрһэн сезондо баригдаһан булган 1953 онойхидо орходоо хоёрһоо үлүүтэй дахин ехэ болоһон байха юм.

Агнууриин 1962—1963 онуудай сезондо Баргажанай кооперативна ан олзоборилгын ажахы һайнаар хүдэлмэрилөө. Энэ ажахы 167900 түхэригтэ ангай арһа тушаажа, жэлэйнгээ түсэб үлүүлэн дүүргэһэн байна. Тэндэ ан һайнаар үсхэбэрилэгдэһэн байха юм. Тус ажахы агнууриин энэсезондо эрхимээр бэлдэээ. Тэрэшэлэн Кабанскын кооппромхоз түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэһэн байна. Гэбэшье Хойто-Байгалай ан олзоборилгын ажахы, Витимэй кооппромхоз түсэбөө дүүргэжэ шадаагүй.

Ангуушадай байра байдал һайжаруулхын зорилгоор кооппромхозууд горитой хэмжээ ябуулгануудые үнгэрөө. Республика дотор ангуушадай байха 900 гэр баригдаа. Мүн ангуушадай олзоёо тушааха арбан бааза эмхидхэгдээ. Тэндэнь ангуушадай шухала хэрэглэхэ зэр зэмсэг, һомо, дари болон эдеэ хоолой зүйл абаашагданхай.

Элидхэл тушаа олон хүн үгэ хэлэбэ. Кабанскын ангуушан нүхэр Ерянский өөрынгөө үгэ дотор Кабанскын кооппромхозые (директорынь нүхэр Хальхаев) шангаар шүүмжэлбэ. Тус кооппромхоз ангуушадай дунда ямаршье хүдэлмэри ябуулнагүй. Агнууриин сезоной эхилтэр ангуушадаа суглуулжа, мүнөө жэлэй агнуури тухай тэдэнэртэй хөөрэлдөө үнгэргөөгүй гэжэ тэрэ хэлээ. Магазинуудаарнь ангуушадай хэрэглэхэ зүйл үгы байха юм.

Агнууриин управлениин инспектор нүхэр Хребтовский үгэ хэлэхэ зуураа агнууриин энэ сезон соо 9800 булга бариха зүбшөөл үгтөө. Энээниие дүүрэнээр ашаглаха аргатайбди гэбэ. Хулгайгаар агнуури хэжэ, тураг бодо ан алаха ябадалтай тэмсэл ябуулагданагүй. Тиимэһээ жэл бүхэндэ боро гүрөөһэн, буга, хандагай олоор хороогдоно. Кооппромхозуудай штатнабэшэ ангуушад иимэ ушарнуудые мэдэжэ байгаад, тэрэниие хэрэглэнэгүй.

— Ахада агнууриин газар элбэг. Гэбэшье оройдоо 15—20 ангуушадтайбди,— гэжэ Ахын агнууриин участогай начальник нүхэр Целовальников хэлэбэ. Тиимэһээ Түнхэнэй кооппромхоз өөһэдынгөө ангуушадые Аха руу эльгээдэг һаань зохисотой гэжэ тэрэ тэмдэглэһэн байна.

Ургасын хоротон зумбраа үгы хэхэ тушаа Хяагтын ангуушан Игумнов тогтобо. Гадна ангай арһа тушаан абадаг эмхинүүд стандарт хазагайруулжа, сэнгыень буулгана гэһэн гомдол баряа.

Зүүн-Сибириин ан олзоборилгын таһагые даагша нүхэр Лабов, Главлекпромнушсырьёгой союзай түрүүлэгшэ нүхэр Лысков, Эрхүүгэй ангай арһанай баазын директор нүхэр Именохоев болон бусад үгэ хэлээ.

Суглаанда хабаадагшад агнууриин энэ сезон соо ан бариха түсэбөө үлүүлэн дүүргэхэ гэһэн социалис уялга баталан абаа.

Д. Колмаков.

Уларилай арбан хоногой шэнжэлэл

Намарай хоёрдохи һара — октябрь сэлмэг, дулаан үдэрөөр эхилээ. Үдэртэ дунда зэргээр 3—7 градус, зарим үдэртэ дулаанай ехэ болоһониинь 13—18 градус байба. Энэ хадаа зунайхнһаашье дутуугүй дулаан. Октябриин нэгэнһээ үдэрэй тэнгэһээ хойшо хаа хаанагүй хүйтэрэд гээ. Шангашаг һалхитай байгаа. Заримдаа секундада соо 15—20 метр түргэнтэй һалхин болоһон.

Шииг нойто ороходоо эхэнхи ушарта саһан унаа. Заримдаа тэрэ саһан газар дайда бүрхөөжэрхёо. Саһанай ороһоной һүүлээр хүйтэрөө. Тиихэдээ 3—7 градус хүйтэн болоо. Октябриин 3-да бүришье хүйтэн байба.

Удаань дулаараа. Арбан хоногой һүүлээр газар бүхэндэ бороо, саһан ороо.

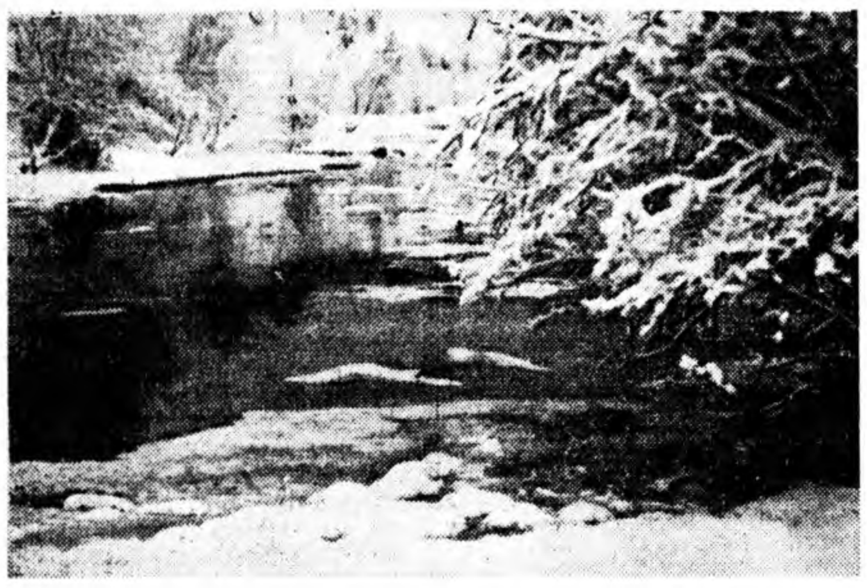
Хүйтэрэлгын үедэ арбан хоногой эхеэр Түнхэндэ, Цакирта хүйтэнэй хэмжээн 11—12, Ахада—19 градус болоо.

Арбан хоног соо саһанай оролго 5-һаа 14 миллиметр, тиихэдэ Зэдын, Итанцын голнуудта 16 миллиметр, Үдын голдо 1—2 миллиметр саһан ороһон байха юм. Витимэй голдо (Нарһата, Гүндэ, Романовкада) саһан ороогүй шахуу.

Газарай хүрьһэн 10 сантиметр гүнзэгыдэ хаа хаанагүй 3—5 градус дулаан байһан. Гээшье һаа газарай хүрьһэнэй дээдэ тала 3—5 сантиметртэ хүрэтэр хүрэһэн ушар үзэгдөө. Сентябриин һүүлшын табан хоногто уларил иимэшүү байһан. Энэ үедэ зун\намар хоёрой һэлгэсэлдээн болоо.

Үдэрэй дунда зэргын хүйтэн 0 градус дабажа, октябриин хоёрдохи арбан хоног хүйтэншэгөөр эхилбэ.

Ин. Котов.

ТҮРҮҮШЫН САҺАН... П. ЯХНОВЕЦКИИН фото.

Газар ехээр хүдэлбэ

Октябриин 13-да Москвагай сагаар 8 час 28 минута 32 секундада «Москва» гэжэ центральна сейсмическэ станци газарай ехээр хүдэлһые тэмдэглэбэ. Советскэ Союзай сейсмическэ станцинуудай материалнуудые даб дээрэ хаража үзэһэнэй ёһоор Москваһаа 7100 километрэй газарта, Курилай аралнуудһаа зүүн тээшэ газар хүдэлһэн байба. Газарай ехээр хүдэлхэдэ ехэ дорьбоон болоо. Тиигэбэшье энээнһээ һэргылхэ хэмжээнүүдэй абтаһанай ашаар хүн гэмтээгүй.

Спорт

Зонын мүрысөөндэ хабаадахан[...]

Үнгэрэгшэ амаралтын үдэр хүйтэн, хагсуу байгаашье һаань, кроссто хабаадалсаха спортсменүүд олоороо сугларжа эхилбэ. СССР-эй Профсоюзуудай XIII съездэ зорюулагдаһан мүрысөөндэ хабаадагшад 500, 1000, 5000 метрэй зайда урилдаһан байна.

...500 метрэй зай. Урилдагшад сооһоо 65-дахи һургуулиин шамбайшуул урагшаа илгаран гаража, сугларагшадаа, илангаяа тус һургуулиин түлөөлэгшэдые буясуулна. Фиништэ хүрэжэ ерэгшэнь тус һургуулиин 10-дахи классай һурагша Валя Кузнецова энэ зайе нэгэ минута 17,4 секунда гаталжа, эрхим һайн саг харуулаа бшуу. Фиништэ хүрэжэ ерэһэн хоёрдохи хүн—баһал тус һургуулиин һурагша Лидия Андриевская. Теэд эдэнэрэй хойноһоо удаадахи ээлжээндэ урилдаһан Октябрьска районой хоридохи һургуулиин һурагша, Таня Грудинина энэ зайе нэгэ минута 18,4 секунда соо гаталжа, Лидэһээ хоёр секундаар хурдалжа, хоёрдохи һуури эзэлхэ болобо.

Эдэнэрэй удаа мянган метрэй зайда урилдаһан эдиршүүлэй дүн гаргахада, «Урожай» бүлгэмэй түлөөлэгшэ—Үнэгэтэйн дунда һургуулиин һурагша Гриша Устинов һайн саг харуулжа, түрүү һуури эзэлээ. Эндэ урилдаһан городой һургуулиинхид хоёрдохи, гурбадахи һууринуудые\ эзэлбэ.

Спортын бүлгэмүүдэй хоорондо болоһон шанга тулалдаанда «Спартак бүлгэмэй түлөөлэгшэ Мария Антонова 500 метрэй зайда дахинаа шалгаржа, облпрофсоведэй чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. Мүн тус бүлгэмэй түлөөлэгшэ Надежда Барабаш хоёрдохи, «Локомотив», бүлгэмэй Лидия Пенькова гурбадахи һуури эзэлээ.

Һүүлшын тулалдаанда эрэшүүл 5000 метрэй зайн урилдаанда табигдаба. Эдэнэр сооһоо санаар спортын мастернууд Геннадий Галимов, Олег Харитонов, Спиридон Бурдуковский, нэгэдэхи разрядай Геннадий Алексеев, Иван Анненков, Василий Заиграев гэгшэдэй тулалдаан бүришье һонирхолтой үнгэрөө... Арбан табаад минутын үнгэрөөд байхада эдэ[...] сменүүд ана мана ту[...] һаар харагдажа ерэбэ[...] нэрэй хүрэжэ ерэхэдэ сп[...] мастер Олег Харитонов [...] танһаа һайн саг хару[...] байшоо. Хоёрдохи һу[...] Ивалгын түлөөлэгшэ М[...] эзэлһэн байна.

Республикын түрүү [...] эзэлхын түлөө болоһо[...] мүрысөөндэ шалгар[...] һаяар Шэтэ городто [...] зонын хурдан солбон [...] сменүүдтэй тулалдаха [...]

Н. Ива[...]

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. [...] **дай дундаһаа 500 метрэй [...] даанда эрхимлэһэн Таня [...] цова. 2. Эрэшүүлэй дунда [...] метрэй урилдаанда түр[...] СССР-эй спортын мастер [...] Харитонов.**

Л. ХАЙДУРОВАЙ ф[...]

Хилын саанаһаа

Кубада траур соносхогдобо

ГАВАНА, октябриин 14. (ТАСС). Кубын Республикын Министрнүүдэй Соведэй мүнөөдэрэй декредэй ёһоор «Флора» гэжэ хүсэтэ һалхи шуурганһаа болоһон гэмтэл хохидолтой дашарамдуулан гурбан үдэрэй траур соносхогдобо.

ХҮСЭТЭ ҺАЛХИ ШУУРГАНҺАА БОЛОҺОН ХОХИДОЛ

ГАВАНА, октябриин 13. (ТАСС). «Флора» гэжэ хүсэтэ һалхи шууурганай Кубын газар дайда дээгүүр октябриин 4-һөө 8 болотор болоһоной эсэстэ хэдэн мянган гэрнүүд эбдэрэн һандараа гээд Кубын премьер-министр Фидель Кастро арад зондоо мэдээсэбэ. Таряашадай олон бүлэнэр, хүдөө ажахын олон хүдэлмэришэд бүхы юумэеэ алдаа. Түмэр зам, шоссе харгы эбдэрээ. Гансахан Ориенте гэжэ провинциһаа 150 мянган хүн ондоо тээшэ абаашагдаа, мянга гаран хүн үхөө.

Совет мэргэжэлтэд Бразилида нефть олобо

РИО-ДЕ-ЖАНЕЙРО, октябриин 13. (ТАСС). «Петробраз» гэжэ гүрэнэй нефтяной предприятиин президент Албино Силва гэдэг пресс-конференци дээрэ үгэ хэлэхэ зуураа совет геологууд Багиров Тагиев хоёр энэ жэлдэ ехэ юумэ хээ гээд үндэрөөр сэгнэбэ. Бразилида нефтиин хэбтэшые тодорхойлхо талаар совет геологууд бэдэрэлгын хүдэлмэри хэһэн байгаа.

Бразилида нефтиин баян хэбтэшэ бии гэжэ эдэнэр тодорхойлбо. Сержице гэжэ районһоо эндэ һаяхан ороһон мэдээсэл совет геологуудай тобшололой зүб байһые тодоруулба. Энэ район хадаа энээнэй урда тээ юумэ үгы гэжэ тоологдодог байһан аад, мүнөө промышленностьда хэрэглэхээр нефть үгэжэ эхилээ.

Албино Силва гэгшэ совет нефтяной промышленностиие магтаба. Нефтиин зүйлнүүдые, нефть ехээр абахын түлөө оролдохоһоо гадна мүн нефть үйлэдбэрилдэг түхеэрэлгэнүүдые гаргадаг өөһэдын промышленностьтай болохын түлөө оролдохобди гэжэ хэлэбэ.

Ливиин баялигЫе үрихэгүй

ТРИПОЛИ, октябриин 14. (ТАСС). Ливиин экономическа байдалые хамгаалха гэһэн темэ хадаа эндэхи газетэнүүдэй хуудаһанһаа һаланагүй. Орон доторхи нефтиин хэмгүй ехэ хэбтэшые эзэн бусаар хэрэглэхэ ябадалтай тэмсэхэ хэрэгтэ гол анхарал хандуулагдана. Энэ баялигайнгаа түлөө Ливи мүртэй юумэ абанагүй гээд «Аль-Амаль» газетэ бэшэнэ. Ороной арад зоной нэгэ процент тухай болохо үсөөхэн хүнүүд нефтьһээ ехэ олзо абана ха. Эдэ хүнүүд хадаа гадаадын компанинуудай зэбсэг болодог байна. «Эссо» гэжэ компаниин Марсабрег гэжэ нютагта барьһан нефть үйлэдбэрилдэг заводэй ашаглалгада ороходонь правительство тэрэ компанитайнь дары хэлсээ хэжэ, энэ предприятиин гаргадаг продукциин ямар нэгэн хубиие абаха эрхэтэй болохо ёһотой гэжэ «Аль-Амаль» газетэ уряалжа байна. Энэ эрилтые заатагүй бэелүүлхэ ёһотой, «гадаадын компанинуудай Ливиин нефть үрижэ байхадань» миин хараад байхагүй.

Хилын саанахи һонинууд

⊙ Баруун Германиин армиин частьнуудай «Цукерхут» гэжэ нэрэтэй маневрнүүд недели соо үргэлжэлбэ. Эдэнь «партизануудтай тэмсэхэ арга методтэ һургаха» гэһэн зорилготой юм ха. Эдэ һорёонуудта 2500 солдат, 800 сэрэгэй машина хабаадаа.

⊙ Росарио гэжэ Аргентинын городой Американо-Аргентинын соёл культурын институдай таһагай байшан соо октябриин 13-да мэдэгдээгүй хүнүүд боомбо хаяба. Тэрэнэй тэһэрхэдэ сонхонууд, үүдэн эбдэрээ.

Мартагдашагүй уулзалган[...]

МЕХИКО, сентябриин 14. (ТАСС). Замбуулинай совет баатарнууд Юрий Гагарин, Валентина Терешкова Мексикэдэ айлшалхадань хаа хаанагүй хани халуунаар угтана.

Үсэгэлдэр совет космонавтнууд, тэдээнтэй хамта ябалсаһан хүнүүд арадай танцын концертдэ байба. Эндэ байһан Мексикын ажалшад тэдээниие халуунаар амаршалба.

Гагарин Терешкова хоёр үсэгэлдэр үдын хойно Мехикэһээ 70-аад километрэй газарта байһан археологическа зонодо ошожо хар[...]

Нирамидануудые хараһана[...] лээр космонавтнууд уласхо[...] авиационно федерациин 56-да[...] неральна конференцидэ хаба[...] дай хүндэлэлдэ Мексикын [...] бай хэһэн обедтэ байлсаба. [...] кын, США-гай, Франциин бо[...] сад гүрэнүүдэй түлөөлэгшэд космонавтнуудые амаршалха замбуулин түби шэнжэлхэ Советскэ Союзай гайхамша[...] жалтануудые тэмдэглэбэ.

Алжиртахи байдал

АЛЖИР, октябриин 14. (ТАСС). Һүүлшын хэдэн үдэрэй турша соо арадай национальна армиин сэрэгшэд Кабилидахи шухала шухала нунктнуудые, тэрэ тоодо Азазга, Айн Хаммам (Мишле гэжэ город байһан), Арбаа Нат Иратен ,Форт насиональ байһан) гэдэгүүдые эзэлһэнэй һүүлээр энэ район уруу үш[...] шаа нэбтэрэн орожо байна.

Үсэгэлдэр эзэлһэн бүхы го[...] та митингнүүд болоо. Арадай түлөөлэгшэд Айт Ахмед гэгш[...] хидхэһэн правительствада [...] доботолгонуудай хархис удха[...] тай байһан тухай арад зон[...] гуулжа үгэбэ.

Буһалгаан дарагдаа гэжэ Бен Белла хэлэб[...]

АЛЖИР, октябриин 13. (ТАСС). Октябриин 12-то Алжирай президент Бен Белла пресс-конференци дээрэ үгэ хэлэхэ зуураа Аит Ахмед, Моханд У Эль-Хадж гэгшэдэй толгойлһон буһалгаан дарагдаа гээд мэдээсэбэ. Энээн тухай мэдээсэхэдээ ехэ баяртайб гээд Бен Белла хэлэбэ.

Аид Ахмедэй буһалгаашадые, сэрэгэй долоодохи округой командалагша байһан Моханд У Эль-Хадж гэгшэдэй буһалгаанда хабаадагшадые правительство тушааха гү гэһэн асуудалда харюусаха зуураа Бен Белла иигэжэ хэлэбэ: тэдэниие барижа хаахабди.

Америкын хоёр, Франциин корреспондентнүүдые (Франци[...] бадахи корреспондент «Монд[...] тын түлөөлэгшэ юм, тэрэниие риин 12-то энэ оронһоо гара[...] хыень дурадхагдаһан байга[...] жирһаа гаргаха тухай тайл[...] ень гуйхада Бен Белла ии[...] лэбэ: хэблэлэй зарим тү[...] Алжирай байдалые шал[...] харуулна. Худал хуурмаг ю[...] шэдэг гуурһаяа абаад тэдэн[...] хыень дурадхаһан байгаабди.

Франциин эб найрамдалай тала баригшад эрилтэнүүд

ПАРИЖ, октябриин 14. (ТАСС). Агаарта, замбуулинай дайдада, уһан доро ядерна зэбсэг туршалга хориха тухай Москвагай договорые дэмжэхэ, атомна зэбсэгжэлгые зогсооха гэһэн эрилтэ Франциин эб найрамдалай тала баригшад хэжэ байна. Эб найрамдалай тала баригшадай хүдэлөөнэй национальна совет дээрэ абтаһан тогтоол соо энээн тухай хэлээтэй.

Мүн Урда Вьетнамдахи [...] тухай мэдүүлгые национал[...] вет нэгэн дуугаар баталан [...] Америкын булимтарагшадай [...] гэтэйгээр Урда Вьетнамда [...] байһан шуһата муухай аш[...] эсэргүүгээр арад зоной баата[...] тэмсэжэ байһандань Франц[...] найрамдалай тала баригшад [...] нэгэдэжэ байна.

Буэнос-Айреста демонстраци болобо

БУЭНОС-АЙРЕС, октябриин 13. (ТАСС). Аргентинын ниислэлэй Авенида Де майо гэжэ гол үйлсэдэ, тэрээн шадар байһан үйлсэнүүдтэ үсэгэлдэр олон мянган хүн сугларба. Артуро Ильиа гэгшын республикын президентын тушаалда ороһонтойнь дашарамдуулан амаршалхаяа эдэнэр жагсаалда сугларһан байна. Һунгалтада бэлэдхэлэй үедэ президентын дэбжүүлһэн программые эдэнэр һайшаана. «Ильиа, янкануудтай харилсахадаа баатарлиг зориг гарга», «хашалта мүрдэлгэ[...] хуулинууд хэрэггүй», «амгал[...] бан байдал, буу зэбсэг хуряа[...] мандаха болтогой», «Куба [...] янканууд хэрэггүй» гэһэн [...] нуудые жагсаалда хабаадаг[...] рижа ябаба.

Редакторай түлөө
М. Н. НИМ[...]

Академик В. А. Обручев
Хуушан рудникай альбангууд

Декабристнуудай нэгэнэй хүбүүн Фома Капитонович Кукушкин Джунгариин Чугучак гэжэ багахан городто түбхинһэн байгаа. Ехэнхинь наймаа эрхилдэг, тиихэтэеэ хамта байгаалиин баялиг бэдэрэлсэдэг, урда эртэ сагай амитадай ажабайдалааршье һонирхолсодог байһан ха. Иимэ түбэһэншэ туладаа тэрэ үедэ огтолон шэнжэлэгдээгүй байһан Джунгариин ехэ тала дайдаар өөдэ руунь хэрээһэлүүлэн ябажархиһан байгаа. Шадалайнгаа барагдахада, үбгэ наһан болоод байхадаа, тэрэ хүн эдэ бүгэдэн тухайгаа тэмдэглэл хэһэн юм. Наһа барахадаа, тус городтохи ородой түлөөлэгшэдэ орхиһон дэбтэрнүүдынь тиихэдэ Джунгариин тала дайдые шэнжэлжэ ябаһан профессор Обручевто дамжуулагдаһан байгаа. Эдээнииень найруулан зохёогоод хэблүүлэн гаргаһан байна.

...Хабарай тэн багта ерээд, Лобсын (Монголой дасанһаа хубараг байхадаа тэрьелээд зайжа ябаһыень Фома Капитонович хүн болгоһон юм ха) нүхэртөө хэлэбэ:

— Фома, мэдэнэ гүш, алта малтажа олохо үшөө нэгэ газар (энээнэй урда тээ ондоо тээгүүр ябаһан байгаа) мэдэжэ абабаб.

— Шимни яаһан хомхой болобош,— гээд энеэбэб. Шинии хубита намда үшөө ехэ бии. Үшөө ехэ хэрэгтэй гээшэ гү?

— Үнэндөө, алтаншье байгаал юм ааб даа, харин тэрэниие бэдэржэ ябахада бахатай ха юм. Хүнгэхэнөөр түхеэрээд хоюулан гарахабди, шэнэ газар нютаг үзэхэлди, хүн зониие харахалди.

— Зайха дуратай шолмобши! Һэеы гэртээ удаан һуужа шадахаяа болёод байнаш. Һамгатайш, үхибүүдтэйш, һайн һэеы гэртэйш, мал адууһатайш. Эдэ бүгэдэеэ хараад, һанаа амархан һуужа байха байгаалши даа.

— Ямаршье ажалгүй байхада залхуутай бшуу. Зайгуул зантай хүн гээшэ гүб. Хэрэгтэй хэрэгүйшье һаа, үбэлжөөнэй газараар ябанхайб.

—Байгыш даа, намартаа хамбыгаар ябуужамди.

— Хамбыгааршни ябахада һонигүй. Мүнөөхил ябаһан газарнай байха, ажалшье урданайхидаал адли. Харин шамтаяа хүнгэхэнөөр түхеэрээд ябажа байхада жэгтэй зохид ха юм. Шэнэ газар харахабди.

— Тэрэ газаршни холо юм гү?

— Холо, Алтайн хада уулануудта.

— Тэрэ газарые харуулһан зураг (план) олоо гүш?

— Үгы. Абатай нэгэ ламын хөөрэлдэжэ байхадань хадуужа абааб. Алтайда, минии байһан Алтын-Голой дасанһаа холо бэшэ алта ехэтэй рудник бии юм гэнэ. Урдань эндэһээ алта малтажа байһан ха, һүүлдэнь богдо хаан хорюул табиһан, тиихэдэнь ноён алта малтагшадые үлдөөд, богдо хаанай алтанда нэгэшье хүнэй хүрэхөөр бэшээр хатуу харуул табиһан юм гэнэ.

— Тэрэ рудникай харуултай байдаг юм һаань, яагаад тэрээн руу орохо зомбибди?

— Шуран хүн харуулдашье торохогүй. Чий-Чу гэжэ газарай алта хаража байһан олон шононуудһаа айгаагүй, алтынь абаал хамнайбди. Фома, ошоёбди, туршая.

— Хэды шэнээн ябажа хүрэхэ бибди».

— Һара соо бирахагүй хабди даа. Зургаан недели хараатай болохо байха. Дулаан болоходо ошожо ерээбди, шэнэ газар харахабди. Алтайн хада ууланнуудаар ябаагүйш, би тэрээн руу бага бага ябаһан хүм.

— Тиимэ холо юм һаань, майхан абаха, элдэб хэрэгсэл, хамбы хэрэгтэй болохо бэшэ гү.

— Тэмээн хамбы хэрэггүй, дулаанай саг байха ха юм даа, тиигээдшье нюргыень холгоохобди. Хэрбээ намнуулха болоо һаа, тэмээгээр тэрьедэхэнь бэрхэтэй байха. Хоёр моринд юумэеэ ашаад ябахабди.

Иигэжэ Лобсын намайе үгэдөө оруулба... Майн тэн багаар гараха гэлсэбэбди.

— Хоёр һара соо хүрэхөөр сай, саахар, сухаари бэлдээрэй,— гэжэ Лобсын намда хэлэбэ. Би тоһо, үрмэ, борсолһон мяха абахаб. Үшөө—хоёр хара халаадуудые оюулаарай, намда, өөртөө.

— Шимгэн халаадууд байха ёһотой, толгойдо угладаг тархибшатай байгуужан. Цам гэжэ һайндэртэ үмдэдэг шэнгеэр тэдээндээ хохимойн зураг зуруулаарай. Хайшан гээд зураха тухай Лобсын дууһан заажа үгэбэ. Энэмнай юундэ хэрэгтэй юм гэхэдэ:

— Хэрэгтэйшье боложо магад. Һүүлдэ мэдэхэш даа. Юуншье һаа, иимэ халаадуудтай ябаха ёһотойбди,— гэбэ Лобсын.

Май һарын тэн багта бэлэн болоод байгаабди.

Лобсын унажа ябаха хоёр мори, юумыемнай ганзагалжа ябаха хоёр мори, харуулша-нохой асарба.

Иигээд лэ үглөөгүүр эртэ зүүни зүүн зүг барижа, Эмель гэжэ гол зүбшөөд, ехэ харгыгаар мордоо бэлэйбди. Бидэнһээ зүүн тээшээ Тарбагатайн зүүн хажуугай боори һунажа хэбтэнэ, баруулжаа тээ саагуур Барлыгай шэлэ хада болоно. Тиин бидэнэр Тарбагатайда дүтэ, боорёорнь, шэлын дабаа шэглээд ябаабди. Тала дайда ногооржо эхилэнхэй, энэ хилганата тала дайдада улаан сэсэг эндэ тэндэ элеэр харагдана. Булжамуур шубуудай урдамнай тэнгэридэ дээрэ ниидэжэ гараад жэргэхэнь аргагүй.

Хойто үдэрынь тэрэл шэгээрээ зүүн зүг барьяад ябажал байбабди. Саур гэдэг нютагта хальмагуудай үбэлжөөн харагдана...

Үдэ багта сайлахадаа, хонохо болоходоо уһатай, ногоотой доро газар шэлэдэг байгаабди. Мүн ямар нэгэн ан гү, али шубуу гү, ядахын сагта шандага заатагүй аладаг байгааб. Юрэдөөл ходоодоо шэнэ мяха эдидэг байбабди.

Урунга гэжэ мүрэн шадар хонохододомнайнэгэ муу ушар болоожо, гэдэргээ бусан алдаа һэмди. Үдэшэлэн эдеэлээд, моридоо барижа майханай хажуудахи модонһоо уяһан байгаабди. Һүниндөө эдижэ хүрэхөөр ногоо зулгаажа доронь обоолбобди. Майханайнгаа хажууда нохойгоо орхёод, унтаабди. Үүрэй соохорлохо багаар оромгүй шанга һалхин хүдэлөөд, мүндэртэй аадар орожо эхилбэ. Һэрин гэхэдэм, томо мүндэртэ сохюулхадаа нохоймнай майхан руу орошонхой хэбтэбэ. Аадарай болимсоор нохойгоо газаашань гаргабаб, тэрэмни гангинажа байгаад, майханай хаяа малтажа оробо. Тиихэдэнь һанаам зобоод, газаа тээшээ харабаб. Мориднай үгы! Алдуурха аргань үгы, модоной гэшүүһэн доро хорохоор нэмэри газарта уяһан байгаабди.

—Лобсын! — гээд ооголбоб,—Мориднай арилаал, үгы һаа, хүн абаашаа.

Лобсын харайжа бодошобо.

— Ямар бэ даа жүүлигүүд абаашаал даа!—гэжэ дуугарба. Уялаань модондоо байна, жолоонь таһа отолоотой. Хоёр хүнэй тон шэнэхэн мүр байна!

Бүри боро үдэшэнһөө эхилээд, мори хулгайлдаг хүнүүд ходо адаглажа байгаа гээшэ ха. Эндэ дүтэхэнэ хоноо ёһотой. Һүниндөө тэдэниие нохой дүтэ табингүй байжа болоо. Бүри һүниндөө нохоймнай хоёр дахин хусаа һэн ха. Хулгайшадай дүтэлхэдэ тиигэһэн байгаа бэзэ. Дуутай аадар хулгайшадта туһалаа байна. Мэгдэһэндээ тэдэнэр жолооень таһа отолоод арилшоо юм байна.

Уруу дуруу болоод хоюулан модоной хажууда зогсобобди. Хулгайшадай мүр мүшхэхэнь тиимэ бэрхэ бэшэ байгаал даа. Лобсынай нохой энээндэ һургаданхай, тиигээдшье шиигтэй шорой дээрэ мүрнүүдынь аржыжа байгаа бэзэ. Хэды тиимэшье һаань улаа ябаган үлэһэн бидэнэр ямар хулгайшадые намнаха, мүрдэхэ байгаабибди. Моридойнгоо дүрбэн эмээл хазаар, абажа ябаһан бүхы ганзагаяа үргэлөөд хулгайшадые намнаха гэшэ биратай хэрэг бэшэ байһаниинь ойлгосотой. Бинь майхандаа үлөөд, Лобсымни нохойтоёо хулгайшадые мүрдэжэ болохо байгаа. Теэд, энэмнайшье найдабари багатай хэрэг байһаниинь мэдээтэй. Ябаган хүн моритой хүндэ хани бэшэ гэлсэдэг ха юм.

— Фома, байраяа һахиха болоо хаш,— гээд Лобсын хэлэбэ. Би дүтэ шадар байһан монголнуудай үбэлжөөе бэдэрээд олоо һаа, мори эрижэ, хулгайшадые намнахамни.

— Хүсөөгүй һаа яахабши? Нигэһээр байтар тэдэнэр холо арилшаха ёһотой, Иртыш гаталамсаараа Алтай худар зүһалан руу орожо, моридыемнай худалдажархидань юу олохобши!

— Тиигээ һаань, үбэлжөө олохоб, тиигээд саашаа ябахын тулада моридые худалдажа абахабди. Мүндугшаха бологдохо һэн гү.

— Монголнууд хэдые эрихэ байгааб даа, тэрээнһээнь болохо. Нэгэ хотонһоо нүгөөдэ хүрэтэрынь мори улаалһаар һөөргөө Чугучак тээшээ дугшаха бологдохо һэн гү.

Гэнтэ нохоймнай ором дүримгүйгөөр хусаад, горхон тээшэ ябашаба. Тэндэһээнь мориной түбэрхэ абяан дуулдаба. Үдхэн гэгшын бургааһан сооһоо нэгэ морин гүйжэ гарамсаараа наашаа харайшаба. Тэрээнэй хүлдэ ойроилдон, нохойшье гүйлдэбэ.

— Минии морин лэ!— гээд Лобсын хүхибэ. Бэлшэжэ ябатараа намайгаа хараа һаа, гүйжэ ерэдэг морин юм. Хулгайшадһаа мултараад гүйжэ ерэбэ ха юм! Игэхэдээшье манай байдал ондоо болобо гээшэ. Нохойгоо дахуулаад, тэдэниие намнажа гарахамни, ши майхандаа үлэхэш.

Д. ЖУГДУРОВА ородһоо оршуулба.

(Үргэлжэлэлынь хожом гараха)

Элитэ ехэ эрдэмтэ, аяншалагша, уран зохёолшо В. А. Обручевой түрэһөөр 100 жэлэй ой байгша оной октябриин 10-да гүйсэбэ.

Академик В. А. Обручев Сибириин болон Центральна Азиин ойроо хүртөөгүй газар дайда руу оло дахин аяншалһан, шэнжэлэлгэ хэһэн юм. «Центральна Азиин ойроо хүртөөгүй газараар» гэһэн ном һоонь оршуулжа, багахан бүлэгые уншагшадай анхаралда дурадханабди.

4-лэхи нюур
1963 оной октябрин 16.

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Ула[...] улица ЛЕНИНА, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. ре[...] тора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—[...] отделов: сельскохозяйственного производства и парт[...] жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и пар[...] ной жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.
Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологиче[...] —24-74, советского строительства и быта—34-93, рабсе[...] ров и писем—25-41, 38-30, информации—32-74 и перевод[...] 34-05.
гор. Улан-Удэ, типография Министерства культуры Бурятской АССР.
Н—00552. Зак. № 56[...]